

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Geodaesia, Geometria, Technica, Chemica - Cod. Durlach
35**

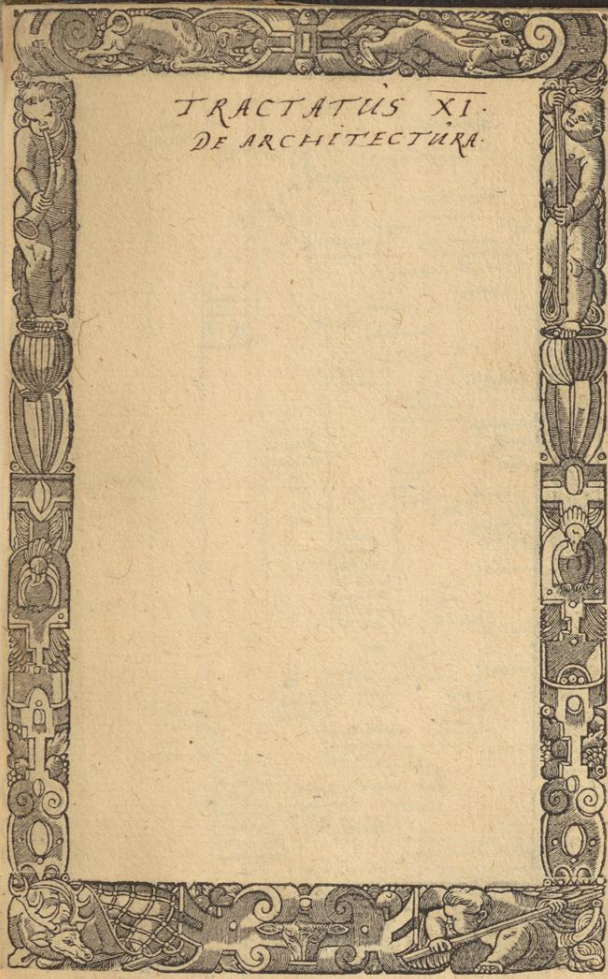
Wagner, Theodor

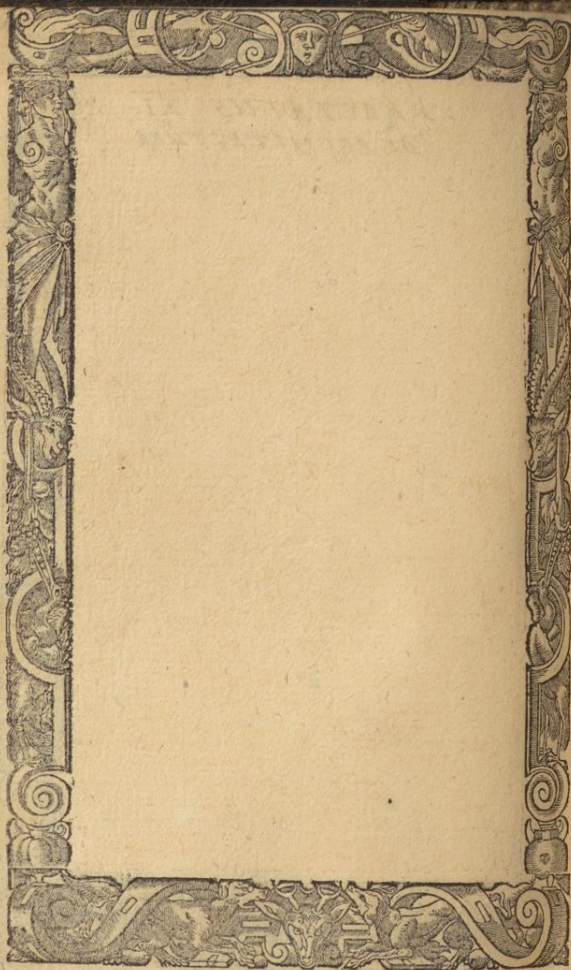
[Solms], [1607]

Tractatus XI. De Architectura

[urn:nbn:de:bsz:31-239855](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-239855)

TRACTATUS XI.
DE ARCHITECTURA.

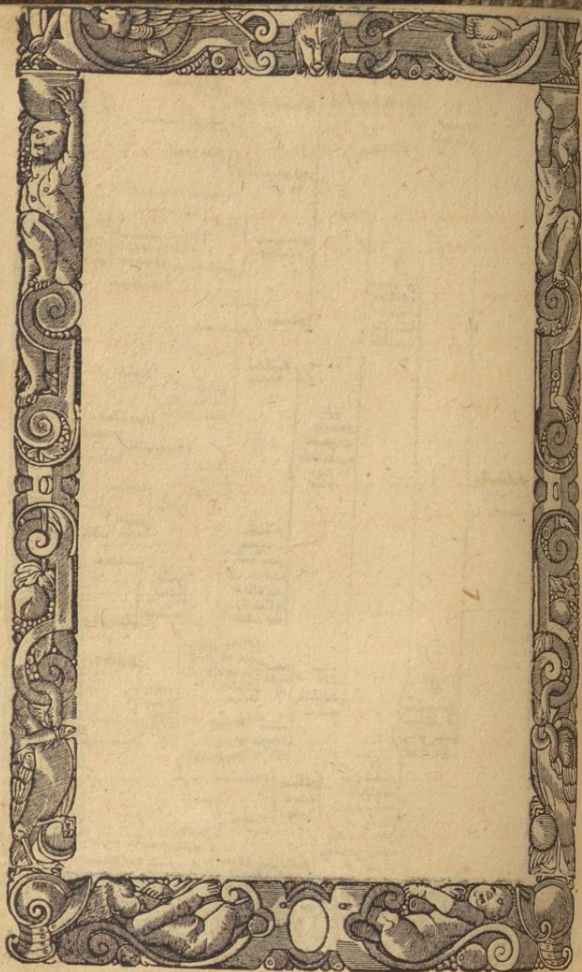

Handwritten text from the reverse side of the page, including words like "Pater", "Filius", and "Spiritus".

DE ARCHITECTURÆ
LIBER PRIMUS.
DE EXTRUENDIS ADIFICIIS.
Caput I.

Architecturæ est ars optinendi à novo varia ædificia
vel ruinosa & vitiosa reficiendi, & constituendi.

Principales considerandæ sunt partes & Subjectum,
Partes.

Partes sunt duæ Ratiotinctio, & Fabrica.

Ratiotinctio est, quæ res fabricandas cum
fabricatorum ratione proportionis demostret
& explicare valet.

Fabrica, quæ opus ad propositam ideam,
ratiotinctione productis, erigit, & spiritus
Subjectum. Caput. II.

Subjectum Architecturæ est domus, ædificium, aut
similis structura, circa hæc enim versatur
Architectus cum sua architectura.

ædificiorum ergo considerandæ
sunt Causæ, Species, Adiuncta.

Causarum sunt quatuor

Efficiens, Materialis, Formalis, Finalis.

CAPUT. III.

De causa officiente

Causa officiosus adificii agit sola vel quia alius
sola offert, ut Architectus, qui toti Struere
praestit, eam delineat, ordinat, metitur, dispo-
nit diriget,

Cum aliis administrantibus agit, utpote Redempto-
ribus & operariis.

Redemptores, sunt conductores, qui totum opus
iuxta praescriptum Architecti, ad exigentiam &
perseverantiam pretio certo conducunt & operariis
praestant.

Operarii sunt Fabri lignarii, marmorarii, Lapidei
comentarii, Laterarii, Latomi, statuarii, scandi-
larii, serrarii, fistularum pictores. &

Operarii habent adiutoria instrumenta, quorum
alia sunt Laboratoria, alia scanforia
alia tractoria.

Laboratoria levia, quae manibus Levant &
tractari possunt. utpote sunt

Securis Africa, Jecra, Batillum, portica decempeda
Norma, Amispir, Quomon, Regiola, ppendiculum
aquilibrum Libella, Uebis, palus lignearius,
Ligo, Rulrum, Terebrum, Flarpago, clavis
mirinaty, Span-Gruppen Lautarii Zimmerbrot
ductarius frum.

delabra, cuneus, cuneus luteus, fistula fistula, par
 cula, fistula quibus parimitur parimita.
 Cicinis, strataola fistula, Fultura, anteaides,
 Funiculus, strataola imbutus, quo fabri maderiam
 signant. © Scaporia.

Et sunt Schala, Anabathra, pons granatum
 aspergenter & falcus minuti, Tripod, scribae
 Sibirica.

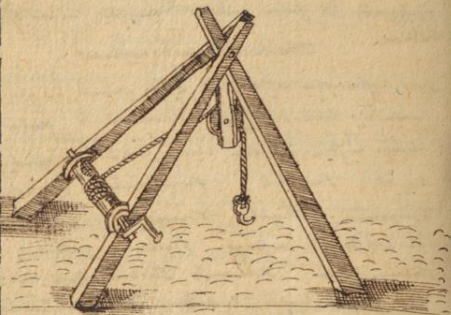
Tractoria machinationum.

Sunt instrumenta mechanica, quibus aera ad ali
 tudinem trahuntur, vel demittuntur. pons
 horum instrumentorum varia sortimur nomi
 na ut, Trachlea, Funiculus, Cochlea
 Tympanum, Ergata, Forops, & typanochium
 Qui ad se per se antege. Tollens, Suctula,
 Fibula, fistula, Rochanus, Trachlea Ross. Inba

Orbiculi, chelamini & quibus si & Rollen, inimus
 Tractoria machinatio una & quibus
 I. DELINEATIO EJUS & ALIA.

Tigna terna a capite, a fibula conjuncta, & in ima
 diversitate eriguntur funibus in lapide collocatis,
 alligatur in summo trachlea, in quam videtur
 orbiculi duo & axiculus vestationis habentur
 & cujus orbiculum summum traxistis ducta
 riuus funis, qui demittitur, & traxistis & orbicu
 lum in trachlea inferioris, & rursus refertur ad
 orbiculum summum trachlea superioris, & ita

descendit rursus ad inferiorem & in foramine ipsius, caput finis religatur, altera vero extremitas finis refertur inter imas machinae partes, et onera appendantur. & sublevantur ad altitudinem cum forficibus ferreis, quarum dentes in saxa forata accommodantur. Vide speciem.

Pondera triplo velocius
trahuntur & cum
breui fine.

cilissimo motu, in altum onera trahuntur, si appensum ^{spontis} in A. finis ^{transfertis} p. trahantur in B. & demum quae fuerit ^{transfertis} altera extremitate affixis, rursus continent trochleam, cuius orbiculi centro affixis sit

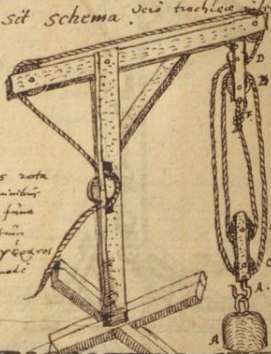

Pondera etiam gravissima facile
 Levantur. per Polipostum.

Institutionem consuetam trochlearis & constat hac
 ratione. Ponderis amittitur trochleae inferiori
 in A. in qua duo orbiculi B. & C. qui in
 suis axibus circumvolvuntur per funem, In superiori
 trochlea, duo alii D. & E. orbiculi sunt, & D.
 circumagitur per funem, qui ex illo orbiculo descendit
 ad orbiculum, C. & transiens trochleam ascendit
 ad superioris trochleae orbiculum E. inde circumagitur
 orbiculum illum rursus descendit ad inferioris trochleae
 orbiculum B. quae transiens & circumagitur ascendit
 rursus & fixatur affigitur suo fune & extremitate
 trochleae superiori in F. alteram vero funis
 caput appellatur fideles circa quam pendulam vergeto
 abrolitur, ponderis sit schema.

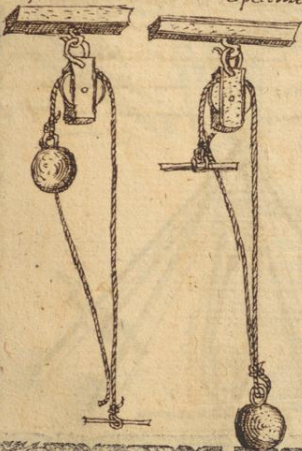

Tripanium quod e nigrae rota
 que a volantibus hamulis
 circumagitur & axis fura
 abrolitur, affert in ultimam
 Vasta curia, dicitur per
 duos (longi) potest commode
 addi hinc tractatio.

*Instrumentum quò quies se ipsam
sustinere trahit, facile.*

Sit trochlea cum suo vitulo & fune, cum urino
ferreo affixa in loco altiori, & in uno funis capite
sit annexum pondus A, levius pondere corporis tui,
ex altera vero funis extremitate baculus transfusus
affixus B. Ergo insidens B. baculo, & ex altera
parte apprehendens funem cum pondere A & manibus
attahens, facile tui ascendet & pondus descendet,
si vero remiseris funem cum pondere facile descendet
quia A, pondus paulo minus e pondere tui
composit.

Vide Specimen.

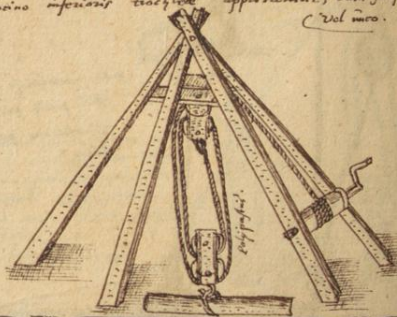

*Hoc artificiosè quò
affixi potest per
Trochleam pompe
tuan.*

Forma structura, cui machinationes
tradoria, appendi possunt.

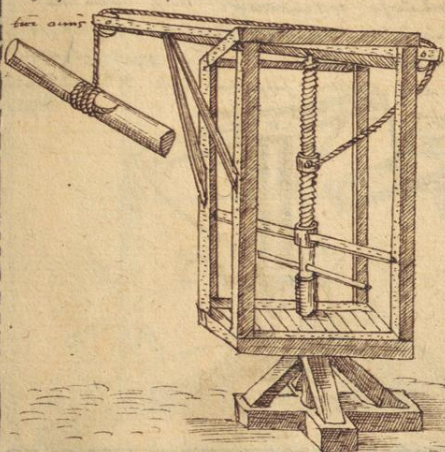
Ligna quatuor prout magnitudo & quantitas onerum
subleuatorum postulat, magna, longa vel brevia,
suis capitibus & fibulari conjuncta sunt, & in
summo vertice eriguntur, alligatur in
summo eorum trochlea, cui insuntur orbiculi
duo, & axiculas versationes habentes, & eorum
orbiculum summum trajectura funis ducitur,
qui demum traditur & orbiculi inferiori
trochlea inferiori, & refertur ad orbiculum
inferiorem trochlea superioris & rursus descendit
ad inferiorem, cui in foramine caput funis alligat,
altera extremitas funis applicatur saeculae, cuius
quam obvolvitur; onera vero subleuanda
in ano inferioris trochlea applicantur, cum forfic
vel mico.

Aliud genus tractorii instrumenti
cane cochlea constructi

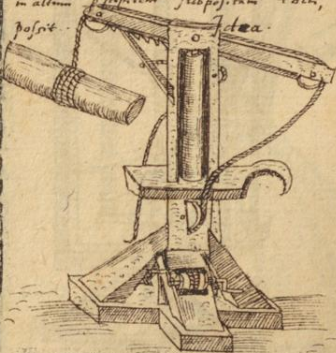
Hæc Machina Cardini nititur, & connectitur
baculo transfuso, Fida autem e mista genis,
& habet in medio Cochleam internam circa
quam Volvitur exterior. Hæc cogitur
suffragis in collateralibus lignis existentibus, ex
cujus funis duntaxat produuntur ad Trochlea
rostræ sublimioris, protendunturq; ad omnes fideles.
Unde si igitur cogatur Cochlea vel
in sinistra vel dextera, attollitur vel submittitur
tunc omnis

Machina tractoria pūtilis.

Est & Machina tractoria, cuius usus potius ē
non solum in subleuandis oneribus grauioribus,
sed etiam quanto paruum est ponderum pau-
mentis, paruumque uice fungi potest, & quanto
palificatione fundamentorum, struuntur.

In limitibus circiatim se interseruantibus habet rota-
los volubiles, quibus instrumentum ex loco in locum
facile transferatur. inferiori succulam habet
circa quam funis ductarius alligatur obvoluitur
qui funis transiens per proximam trochleam, adest
ad aliam duos, quae in fixis sunt trabibus superioris
transiunt, & extremitatibus. Trabis autem illa
suae fistulae circumagili per clarum affixa ē, ut
non solum ad latera circumagi possit sed etiam
in altum per stipitem subpositam tolli, & rursus deorsum
possit.

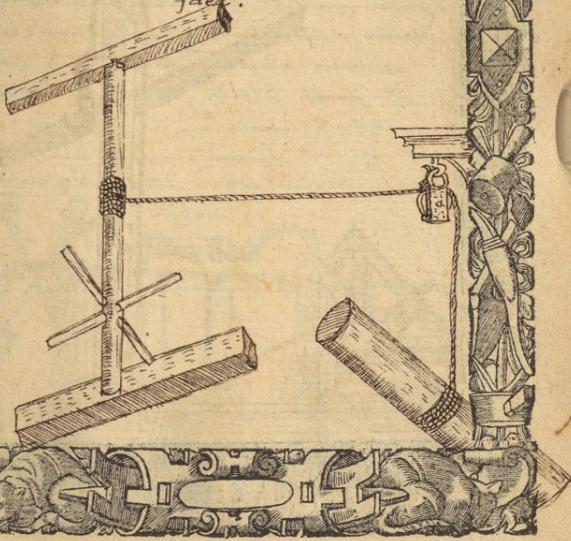

Compendiosa machina
Tractionis.

Saccula rotunda per perpendiculariter, suis chotaci-
bus, capitibus saculae insertis, & inferius limite
superius vero aliam in alijm contiguatone, trabi
accommodata sit ita, ut vertatur facile &
circa eam obvolvatur frons ductans, qui a
longe pendenti trochlea transmisit, & sua sit
extremitate oneri alligatus, fortiter illud
tollit, si circumagatur sacula p. perhibetur
cum suis transversibus, transversis trochly.

Idea.

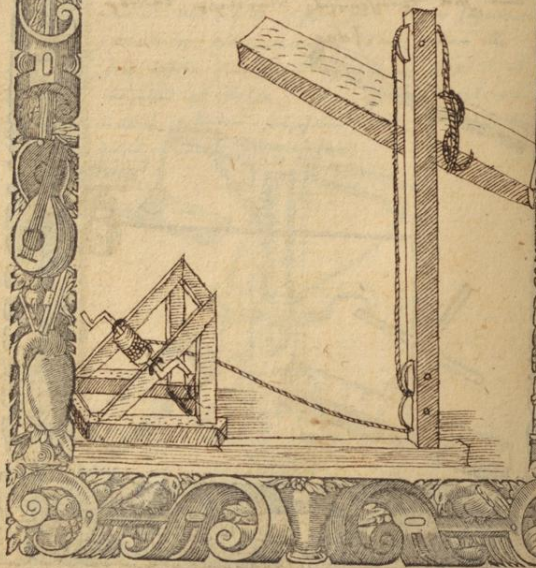

Alia Compendiosa machina
tractoria.

Sit lignea Columna satis alta, cuius extremi-
tadibus sint Trochleae binae iuxtae, quas
pertranscat funis duntaxat, illi ergo capiti
funis, qui ex superiori Trochlea descendit,
aliquantia onera attollenda, alterum funis
caput circumvolvitur circa succulae &
transversos Vectis agitatum.

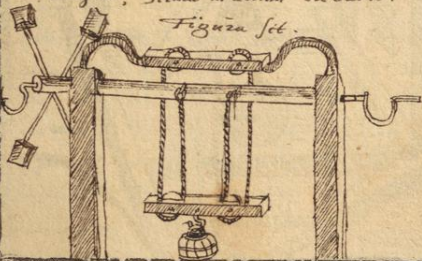
Figura sit

Pulchra inventa machina
 quâ prealtis ex puteis
 cito aqua exhauriri
 potest.

Sit polypaston duarum Trochlearum, unum superius
 fixum alterum inferius mobile beneficio
 Chordæ dentariae: ambitus autem Chordæ
 duarum, à quâ tota res pendet, sic se habet
 Hac ab ima extremitate primo alligata è
 Torso, vel axi jam appendentis rotæ, et
 Vellibus transversis ponturibus oneratis: inde
 descensum se demittens ad Cochleam orientalem
 ad Superiorem quoque Cochleam sursum tenet,
 atque hinc ad ostium lateralem occidentalem
 Versus, se protendens, descensum iterum descendit
 ad occidentale, à quâ demum se attollens, ei
 redit inde digressa è primum. Cum ergo rotæ
 circumagitur, sitalia in altum elevantur.

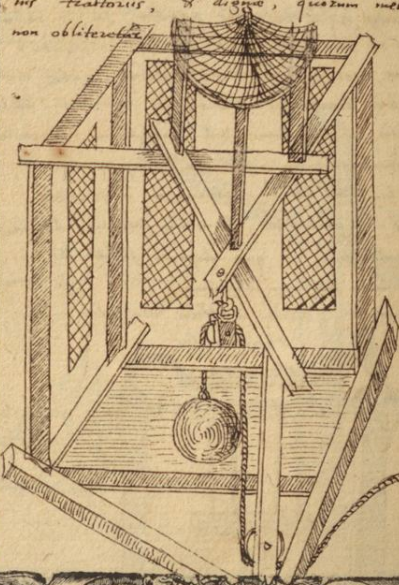
Figura 56.

Trabes quæ sponte sustentantur, se
vs alia sustentant nullo vinculo.

Itaque concordia symbolantur sunt hæc tres
trabes, quæ conjuncte quanto magis preceperunt
eo firmiores sustinet & sustentantur, nec
fatiscunt nisi aliqua illarum frangatur.
Maximus earum usus est, in firmendis machi-
nis tractantibus, & dignis, quarum memoria
non obliuiscatur.

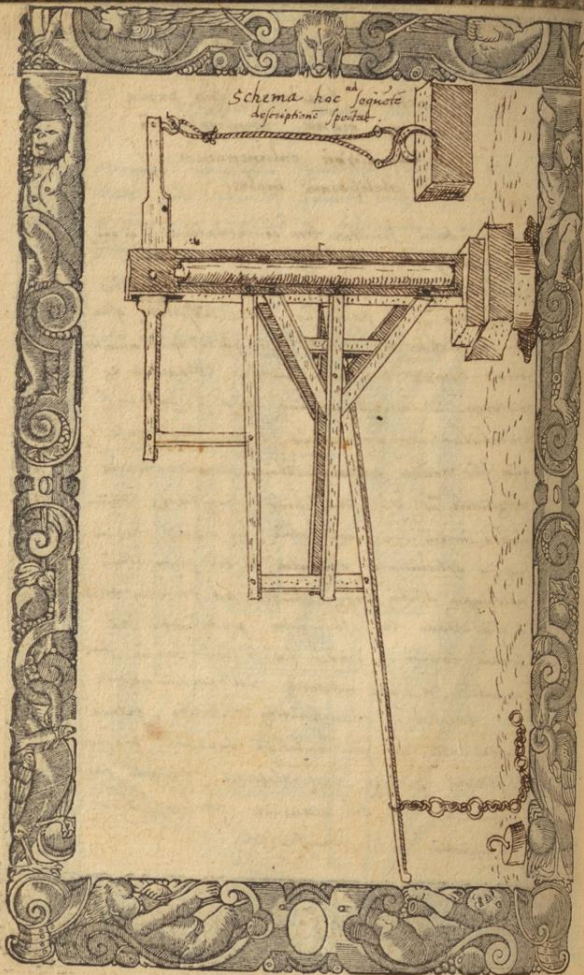

Tachina tractoria, quae parva
hominum manu tractantur
est lapidearum columnarum
& obeliscorum moles.

Sunt tres torii, similiter tres contabulationes, in quibus
cum capitibus sunt exaltati torii, circa quos
glomeratae sunt diuturnae, habet autem qualibet
contabulatio suas pelangas binas subiectas, quae
sunt cardinibus nigredentibus in quibusdam annulis
ferreis iunxerunt circumvolventur. Habent &
praeterea in lateribus utraque quae a portis
contabulationis descendunt, ligna transversa
quae suis acutis extremitatibus firmiter terra
infiguntur, ut vi attractionis resistant. Finis
autem diuturnae ita applicatur, ut medio toro
sunt eius extremitates alligatae, & ter circa illum
orbiculatum ducta, regreditur ad primum torum
in quo etiam ter glomeratae producuntur ad
tertium torum. Quare si unus torus stat
immobilis, & alter motus vel circumagitur
sunt transversis transversis uocibus, prima
contabulatio in qua moles est imposita, progre-
& promotis prioribus contabulationibus, usque torum
circumagitur, tam diu attahunt orbem, donec
ad optatum locum tractantur.

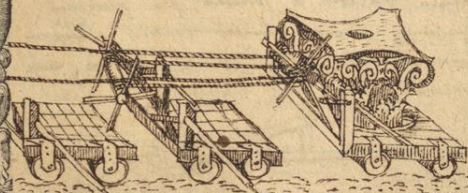
Schema hoc sequente
descriptioni spectat.

*Maquina ingentes moles
sublevans minori labore.*

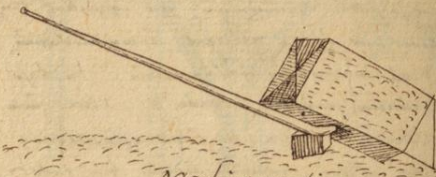
Maquina triplicata est, vel multiplicata, habens
fulcrimentum, quod axe intermedio nititur, ut
in illo Circumlocutor, ex capite habet restem
sive trutinam primam, qua trahitur secunda
cui subijcitur triangulum ad cogendas tri-
tinas, ne utriusq; aberrent accommodatum,
& ad movendum fulcrimentum. In basi
trutinam secundam cardo est, circa quem
Volucra peritica; in cuius extremitatibus
sunt cathenae magnisq; annulis hinc inde
distinctae ad pondera imponenda, annexa
autem haec trutina per periticam Tertiam, cuius
etiam extremitati annexa cathenae cum
ponderibus.

*Specimen, hoc ad praecedente
descriptione spectet.*

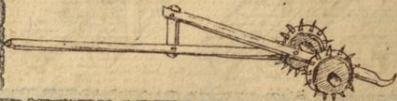

Veste, trutinam habente, ingentem
 molem parvo labore imig
 homo movere potest.
 Electis, supposita uti centro, cito procreta
 profione seu ~~utro~~ ~~pro~~ ~~cre~~ ~~ta~~ ~~ta~~, cum sua
 lingua sub omni sabdita, caput ejus imig
 hominis dicitur profum, extollitur facillime.

Machinamenti generis
 simile

Judicium uti centro axiculi in duos orbiculi
 los dentibus ferreis probè munitos,
 additur trutinam duplex, una affixum axi
 culo firmiter, ita ut sua lingua & imino
 eam ad petis longitudine excedat, hac
 prima teahatur à secunda, per pectiram
 cardinibus utriusq. duabus trutinis annexam
 suppositam ergo caput secunde trutinæ, max
 imorum molium facit elevationes.

Et actum de causa efficiente
activa, & Machinamentis
in causis adiuvantibus
instrumentalibus.

SEQUITUR DE CAUSA
MATERIALI.
CAPUT. IIII.

Sine Materia architecturam suam propriam struere
non potest, ergo
de materia hic agendum.

Materia autem est duplex, alia principalis, alia
minus principalis.

Materia principalis completum Lapidem &
Ligna De Lapidibus.

Lapides alij sunt, & naturales alij artificiales
Naturales sunt alij fimpoliti quosdam quorum
usus, nisi meliori forma fingatur, est in
parvitate fundamētis & stentibus muris
quibus etiam platearum pavimenta parvitas
hinc referuntur tegulae naturales struuntur.
Politi sunt frontati vel muniti, frontati sunt
angulares, Atlantes, telamones, thali,

Mutuli sunt, jugales proceres, & angustini.
Sunt autem lapides, qui in locis apertis, gelibus
non fiunt & dissolvuntur.

Lapides artificiales, sunt, Lateris & cotti lapid.
des.

Lateris inferuntur testis, optima fiunt ex
terra firmiosa, albida, sabulosa mascula,
terra cretosa vel rubrica.

Lateris stramine commixto vel palea
mixti & bene cotti projecti sicut levitate
necant in aqua ut pumex, & propterea
probantur in testis quod non facile re-
cipiunt nec comburant liquorum, nec om-
nia ^{est testa}

Cotti lapides paleis mixti probantur ^{est testa}
propter predictam causam, quidam
Iosrove dicuntur, & sunt apti, ad struenda
pavimenta sicut quadrangulato forma. goli-
phosphori. quidam dicuntur uncales
quod extrahuntur miris & praesertim in firma-
ris adhibentur, genus coctorum lapidum
ab Architectis probatur, quod sit longum
pede & latum semipede
fieri autem debent etiam semilateros & semi-
lapides cotti, qui suppleant defectum orbi-
nis pro re uocata.

Summatim lapides omnis generis ad struenda
adhibendi sunt ignis, quibus neque gelicidiorum
neque stillicidiorum temporibus neque testis ignis
possit nocere, scilicet sint firmi & ad robustatem
peruenientes.

De lignis

Ligna etiam spectant ad principalem materiam
aëdificiorum, & quædam adhibentur ad pro-
prietate fundamentorum sub terra, quædam
supra terram,

Sub terra adhibentur ad fundamenta. alius
ligna quæruca fægina, Escribitur;

Supra terram, ad tuta, ad trabes, ad intus,
stria, ad parietes reliquos adhibentur
hujusmodi ligna quæ non sunt carisæ &
corruptioni obnoxia, nec facili putrescent
sunt autem Larix quæ arbor nec flammam
ex igne recipit, nec carbonem remittit.
Sicut Larigna ædificia circa ripam
fluminis parti & littora maris fluvii
alia testantur. Ulmus & fraxinus
in detritate sunt duriores & in coagula-
tationibus ab lentitudine firmas reci-
piunt catemationes, Cupressus pinus
Abies, cedrus laudem habent in
Aëthere, Quercus. populus.

Optimum autem refert, quò tempore ligna
cæduntur. optimum tempus est in

primo autumno antequam flet favoris.
nam sicut in Vere omnes arbores sunt
succi plene & progredientes, ita in autumno
quasi post partum sunt manes, a sufflatis
humoribus & quos habent soluti sunt, &
quasi optimi succi restituti.

Cedi autem ita oportet, ut incutatur arboris
crassitudo ad mediam medullam, & reliqua
quae ibi paulatim ex illis exsiccescat
Attulando succus, tunc autem cum siccata
& sine stilibus est arbor deponitur proferri
& est de optima in usu.

Cedi etiam convenit arbores ratione habita
motus Luna; nam ^{ab} arbores aliarum
cariis obnoxie durabiliores erunt, si
crescunt Luna crescente, Quoniam
Vera ligna non nisi senescente luna
sunt & similia cedi oportet.

Minus principalis Materia
sunt.

Calc, Cementum, Argilla arena, lignis tota
lignis calcatur.

De calce.

Calx viva optima e in stractura, intrita inprobit
 adhibenda diligentia e, ut de albo saxo, aut
 silice coquatur; ex fistuloso & molliore, parum prodit
 Extinguenda e primo, & si extinguita fuerit, tunc
 in miscella e cum arena, ut si bona fuerit
 arena tres arena botilli & vni calis
 confinantur, sin corrupta dia arena
 in vni calis conijciantur, ita erit iusta
 mixtionis temperatura, mixtioni addenda
 aqua quatuor sufficit, ut coarscat, &
 tandem siccando cum quiete coeat officina
 structurarum soliditatem.

Calcaris opera tanta, ut fornax calcaria
 in qua coquatur calx, ab imbris bene
 obtinetur item liqua confinat arida ad
 formate ne coactio impediatur supflua
 humiditate.

Althobetic calx non solum ad solidandos muros
 sed etiam ad reuivandam structuram ad
 dealbandos parietes. ad calcanda adfina
 et adtem qua tuncetio & testoria muncipat
 precipie si calcaria materia levis politaq

fuerit, ut superindui possit peniculis, vel alba
ruris, vel pictura, C

Loricatum adificium non solum ppa firmitatem
sed etiam ppa lenitatem & utilitatem con-
mendantur.

Mari qui cemento non calce durati sunt
Item luto interliti, contra injurias aeris
& pluviarum dixi dari pducunt, ut videre
e in singulis Tuguriolis, attugis, mapalis
rusticiorum, minime sumptuosiss.

Lutum galatum ad interstitia & parietes
interiorum adhibetur, si ^{cratellum seu} cancellatum prius baculis
placitum fuerint. Stregilla cellis adhibetur,
contra humiditates arrendas.

de Arena

Arena debet esse idonea ad materiam misce-
tam, non terram habeat commixtam

Est autem arena alia fossilia, alia fluidissima
alia pluvialis

Fossilia arena ex arcuarius fossis eximitur,
hac probatur si absque luto orit nigra
cum rubra iustas lra boniculis, & quae
in manibus fricata fecerit stridorem
quae manus & Vestis non maculat sed
sponte decidit excussa. & ex qua diffinitio
e funiculum nectere.

Fluviatica est vel ex puteolis, vel fluvii vel
de litore marino,

Omnia genera arenae probantur si asperitatem
& supra dictas virtutes habeant

Marina arena improbatu Architectis ¶
salsuginem quod in edificiis difficitur
¶ illam sic fecerit, & remittentes salsuginem
ea dissolvant.

Pluvialis arena colligitur & cogitur in tunc
lor & pluvius inter quam Sabulum, cassio
arena invenitur, nam multa Zephyro turbat
arena, in torrentibus si inter pluvialibus
anti, Zephyros venti repente flunt.

Arenam docet probe subigi batellis & lignis
nam subactiones caloris & arenae ¶
suis & Lendenffmalz & starche maxime
gibt, ita testacea & miri recipiunt
soliditatem. ex hac subactione & macer
ratione fit, si globa caloris parum in
formace calcaria cocta fuerit, ut illa
acta liquore & labore deorsum incipit
& uno tenore conquinatur. recens enim
inducta calpe in bene macerata pustulas
emittit & apert dissolvit.

Itaque de causa materiali
sequitur de

CAUSA FORMALIS. CAP. V.

Sicut materia bona exhibet firmitatis firmitatem
ita Forma bona. Venustatem.

Forma autem est alia adificationum sacrorum, alia
Magnatum, alia Civium, alia Ruricolarum,
Sacerdotum velum forma est alia quadrangularis
alia oblonga ovalis, rotunda, alia.

Magnatum adificia ad vitam & concordiam
civilium suis accommodantur contuberniis.

Civium ad cuiusq; negotia artificia mechanica
Commoda faciuntur.

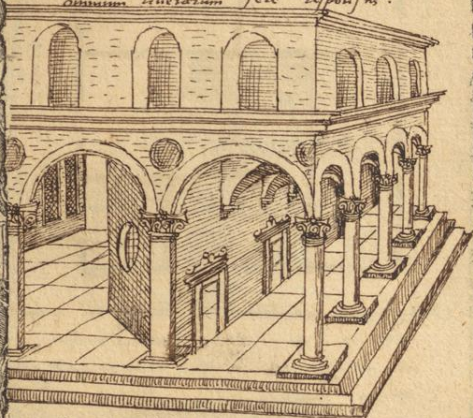
Ruricolarum tuguricula ad rem rusticam &
feracis abundi, arcendi & custodiendi Commodita-
tem ut proximam accommodantur.

Sed de proportionibus & diversitate habitationum
in sequenti aptiori loco agetur in specie.

Formalis causa constat Idea & proportione,
Idea seu specimen nascitur ex meditatione
& inventionione deligentis, ^{adipisci Architecti} etq; universalis &
particularis.

Universalis, universaliter ideam officiorum, hinc
Schonographia

Scenographia ẽ delineatio artificialis frontium
 & laterum absconditorum, ita ut absconditorum
 laterum interiorum penetralia locorum
 videntur. fit in hac ad circuli centum
 omnium linearum fore responsus.

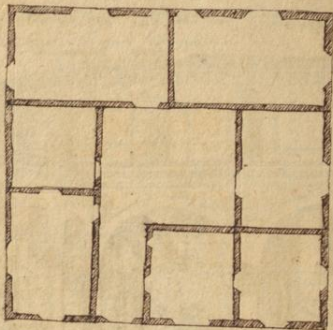

Architectus bonus, simul animo constituerit
 erigere aedificium, antequam inciperit &
 Venustate, & usũ & decore, quale sit futurum
 Particularis ẽ quæ particulariter ideam ^{habere definit} delineat.
 habet species tres. Ichnographiam, Ortho-
 graphiam, & Scenographiam.

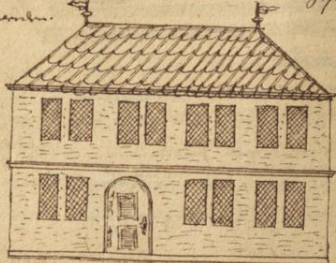

Ichnographia est delineatio areae, & quasi 2d^o gen^o erigendi operis in plano. Fu^o qu^oda^m legon.

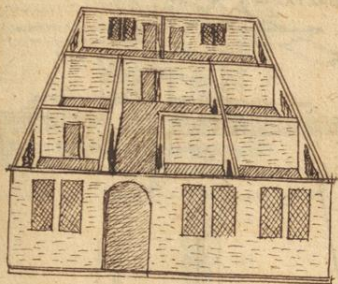
C

Orthographia est delineatio frontispicii, aedificii exterioris, seu Bal^o exterioris, sicut in albi abstrahit^o in ex^o tam bono angust^o ball^o lumb^o.

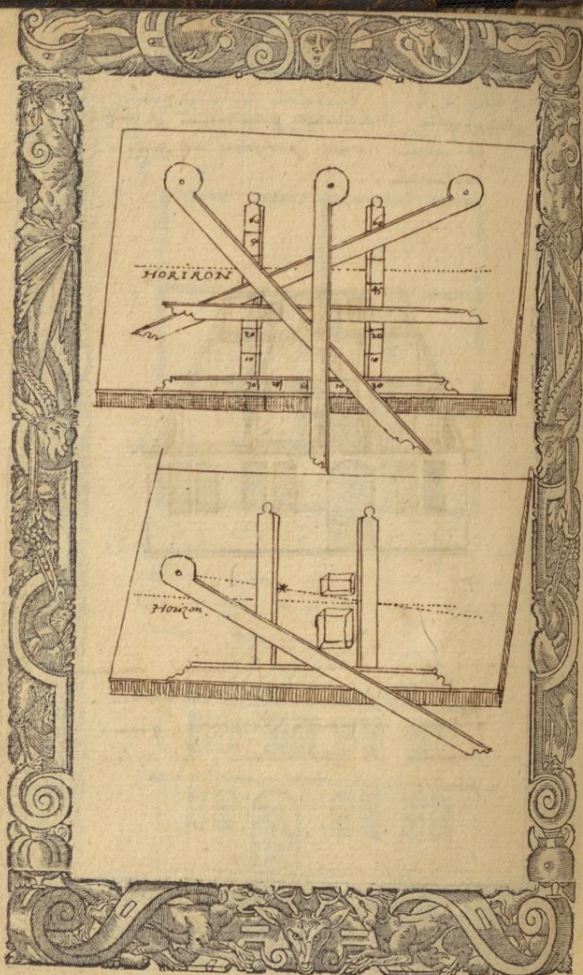

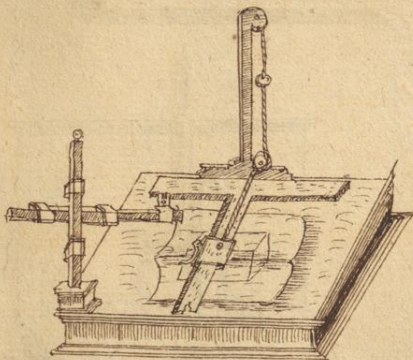
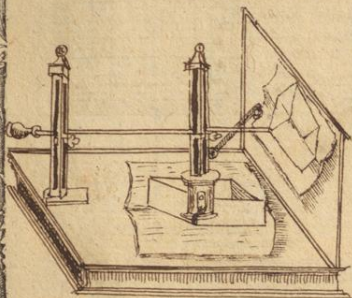
Paographia, ẽ delineatio penetralium p̄ umbra
 ut reclusis oculis pateſcant interſtitia
 cõclavium .

Omnium harum delineationum modus, conveniens
 & jurisdicte fit p̄. novam & utriusque
 quædam instituta sequentia, quarum
 schemata & usus auctore hoc in loco
 placuit,

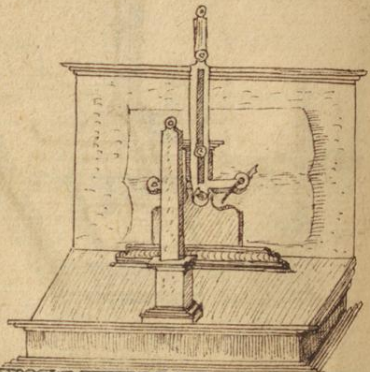

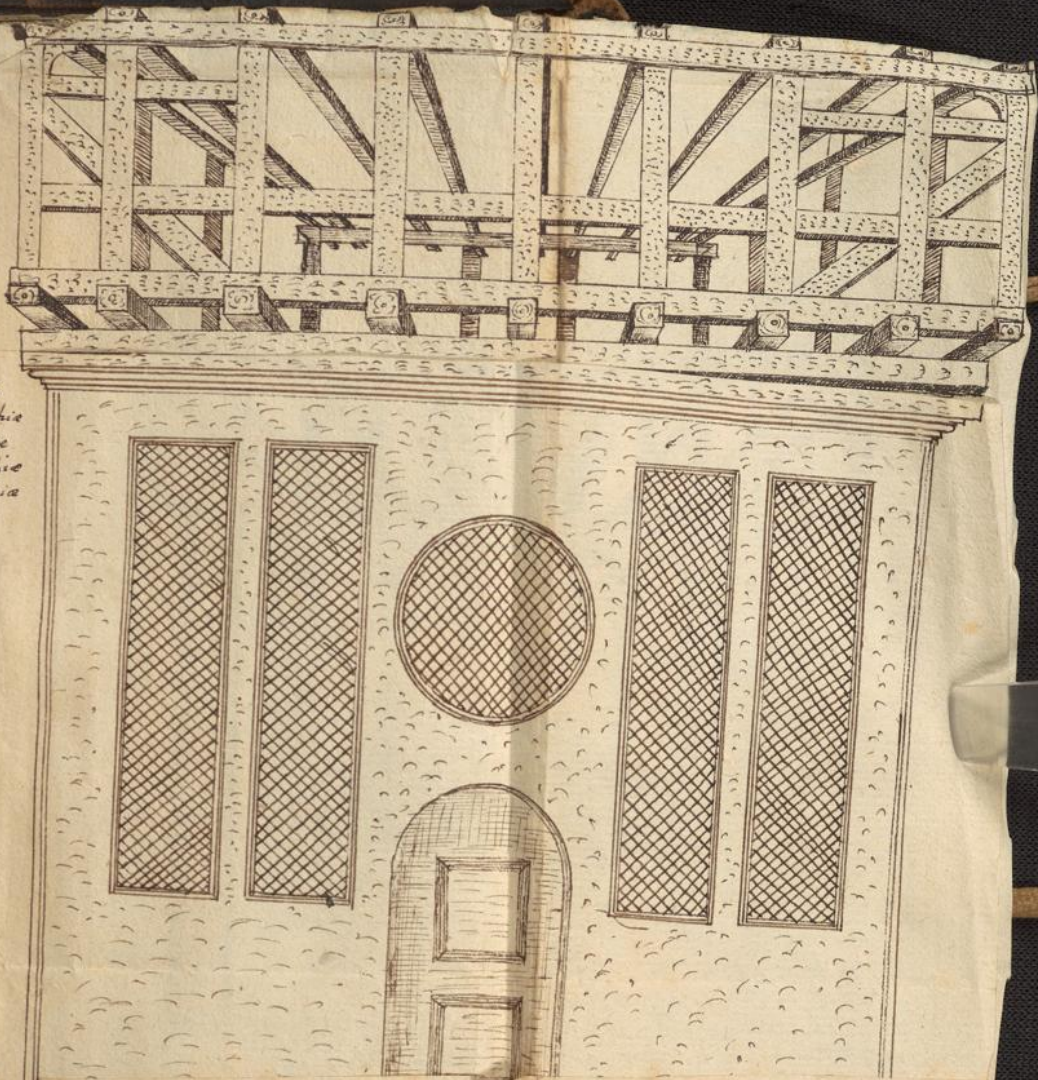

Ad hunc quodlibet jam
 tantum hoc adhibetur
 quadrato postpositi delinea
 si poterit, ad hunc, aut illi
 conspiciendum in charta
 in qua proposita fructus
 tenentur capis 84
 per feram
 corde genti
 ram deli
 nomiam
 diligenter
 observare
 etc.

finem
 observat
 sigillat
 fructus
 observat

Exemplum
Orthographiae
Sciographiae
Scenographiae
Topographiae

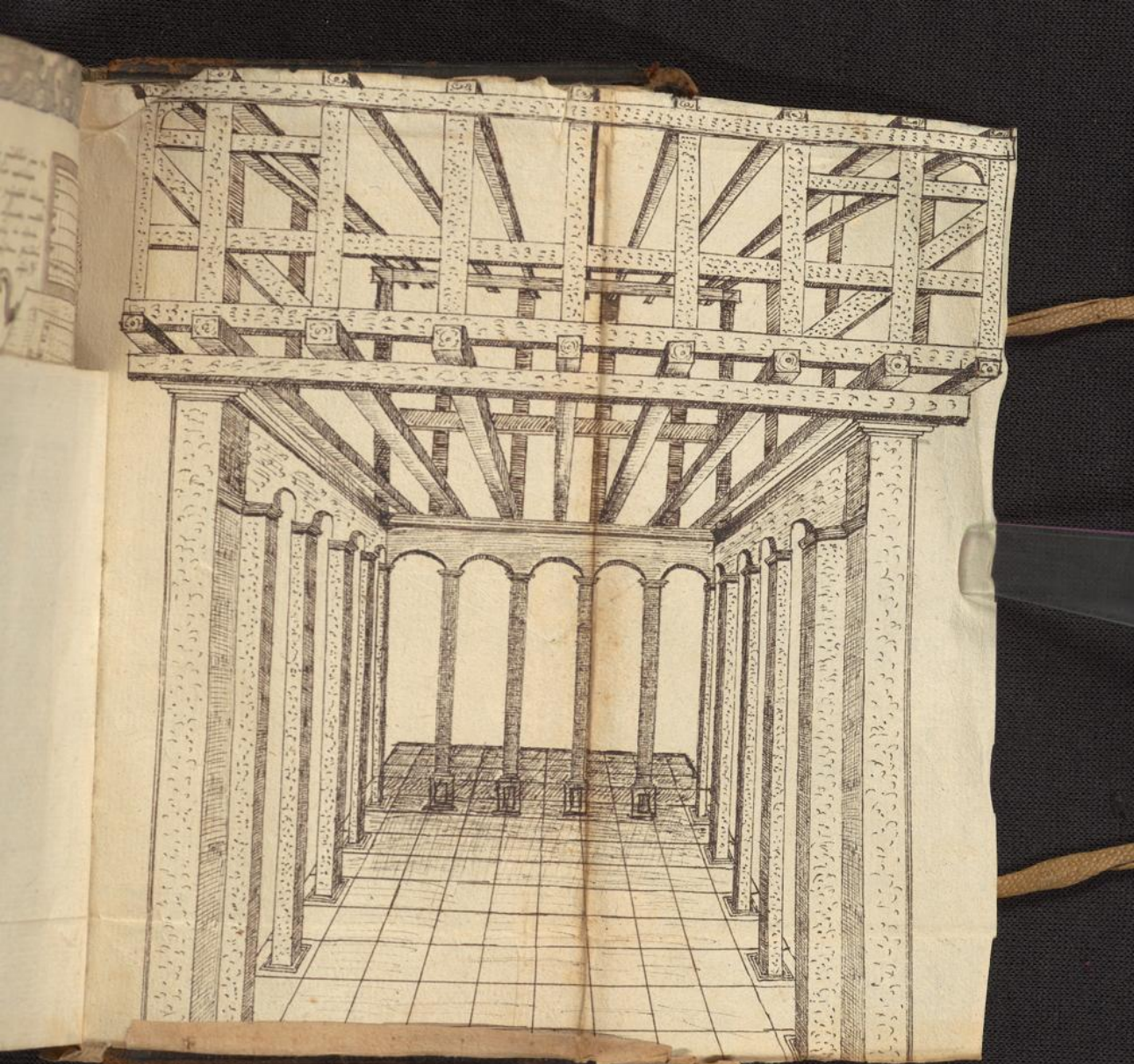

161

Alphabetic quadratet jam ex
fractura hoc munitio
quadrato possessio delinea
si potest, adjectis, emittit
compendiosely in chara
— qua possessio fructus
transfere
per foveat
corde grot
tam deli
complan
Mundat

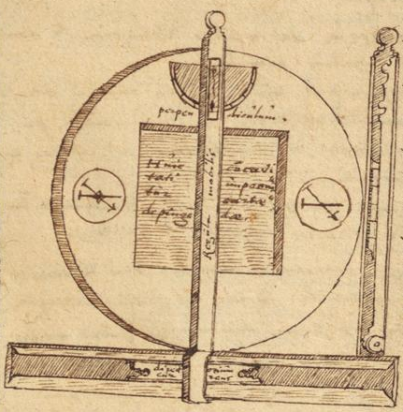
100	
200	
300	
400	
500	
600	
700	
800	
900	
1000	

162

Expone regule p[er]pendicula[ri] vel angul[ar]i
 uti hinc h[ab]et etiam affigam[ur]
 cum S[ol]is . . . . .
 . . . . .

A
 A terga rotunda Tabala ita in retro
 affigitur q[uo]d sua admicula ex utroq[ue]
 latere trianguli ut l[ate]r[um]
 agi in omnes partes possit.

Hactenus de idea sequitur
 de perfectione

Perfectio quae totum aedificium bene ordinat
& distribuit. & consistit in proportione &
Oeconomia

In proportione spectatur *Equabilitas* & *Con-*
gruitudo.

Equabilitas dat aedificio *venustam* & *deco-*
rum aspectum, partium,

Congruitudo dat *venustam* omnium inter se
partium mensuram & convenientem pro-
portionem, in longitudine, latitudine &
altitudine.

Haec enim quaeruntur in aedificiis, & exiguntur he-
c tria *Firmitas*, *Venustas* & *utilitas*,

Firmitas dependet ex materia bona & durabili
& fundamenta faciunt ad solidam *deprosa-*

Venustas ex forma dependet, si fuerit aedificii
Species grata, elegans, bene proportionata.

Utilitas ex fine dependet, si aedificium usum
habeat ad commodum hominum, & locorum
& regionum ad quae apta fuerit distributio
si pro salubritatem hominum, *Utilitas* palustris
& facile aere visum ~~habetur~~, de qua in
sequentiis prolixius.

In *Oeconomia* bona & *Dea* *Dei* seu distributio,
ne spectatur id, ut decus sit & accommodata

Natisia & Pefowis,

Natisia accommodata erit, si aquarum fontem
& loca alia ad salubritatem hauriunt, conduntur
si cubile respiciat orientem, balnea coarctata
cella Vimeria septentrione, hippocausa
meridie, affera uersus orientem & septen-
trionem.

Pefowis accommodata erit, si ad usum mirabi-
litate uote distabantur contribuentia
adit, nam alia dispositio spectat ut
commoditatem cubis obtinere, alia ad
discipulis proliq. alia ad Augustato
Mercatoris, & uoluntatis negotiatoris
Valentinianorum pauperum, fenorato-
rum, uicium rusticorum, Oculorum
populorum, molitorum, commoditate
& usum,

Et tunc forme diuorae edificium orientem
Palatium, praetorium, Basilicam, angusta coarctata
nia habent, in suis contiguitatibus, &
praefectim trigonis.

Nosocomia & Uterocomia plerumque requi-
runt q. Valentinianis.

Azmannetazum spaciose receptacula
pro armis.

DE CAUSA TERRALI
ÆDIFICIORUM.
capit. VI.

Quamvis fines ædificiorum Varii sint, attamen
ad hæc duo genera referari possunt.

ut sit unus finis Defensio hominum, alterum
Recreatio.

Defensioni hominum ita referuntur, quod decli-
nent ab hominibus injuriam exili, aeris,
frigoris, aestatis, pluviarum & aliarum
temporatum. Item Firmum, homicidarum,
Latronum ferarum. C

Recreationi & usui hominum ita referuntur ut
ibi habeant gratias, cella Vinaria
Balnea Sudatoria, Vaporaria, Lacaria, fugi-
doria, Apodyteria, Vestibula, Theatra
Stibadia, Toros, præcœtia pro servis &
famulis, cibicœtia Cocœcœtia, Hygiea, C
ex quibus se reficere & recreare, sui curam
agere, somnum & quietem sumere licet.
& vitam sustentare.

CAPUT. VII.

De speciebus ædificiorum

Species ædificiorum sunt præcipue tria. nam
sunt ædificia alia Publica, alia privata.

Publica sunt, quæ ad usum publicum vel
reipublicæ alicujus spectant, & ad commu-
nitatem & societatem vitæ consecranda.

hæc sunt sacra vel profana.

Sacra ædificia sunt deo dicata & pietati
consecrata, ut sunt Temples & Scholæ

Temples sunt ad sacra ^{ad religionem comparate} deo dicata, & na-
sunt cultus divini, ^{id est} quod soli deo debentur,
^{dictis Divinis} ita etiam officina cultus soli deo consecrata
est debet, hæc sententia plebæ est:

Deo quidem temples consecrare, viros verè
optimos librorum dedicatione honorare docet

TEMPLUM

In exigendis templis vel ædibus sacris sunt
designanda Regio, ad quam suis partibus
respicit, & compositio partium.

Regio ad quam respicere quælibet pars
templi debet sic se habet, ut Chorus

quasi templi caput respicit, Orientem, dextram
latus Meridiem. Sinistram septentrionem.
posterior pars Occidentem.

Compositio partium respicit in genere, Sym-
metriam, Formam, proportionem.

Symmetria habet similitudines, Latitudinis
Longitudinis & Altitudinis,

Si latitudo templi habuerit 60. petet 120.
longitudo requiratur. altitudo vero n^oq^{ue}
ad altitudinem seu firmam. 60.

Forma templorum alia est Rotunda, alia
quadrangularis, oblonga, ovalis, alia
iuxta hominum vel civium.

Proportio partium templi si venisset fuerit
Species, commatibus singularium partium
appellatur.

Compositio respicit in specie dispositione partium
Ad extra & ad intra.

Ad extra, ut Frontamentum, Janic, muros
cum externa (solare seu filora muris
capite & orbe & p^{er} d^o antea d^o)
perpendiculariter inserta, ut sint magis firmi

Fenestras, quoniam & forma differat & in
vitiis, ita ut interstitia eorum sint arbitria,
seu concamerata & perforata, magnitudines
autem struenda, sint proportionales.

omnis generis adminicula & ornamenta
Ictum, tenent in qua Ventilantia Capant

Dispositio partium ad intra Concernit
Fundamentum Columnarum, Fundamentum
autem illa ab solido, & in solidum, quoniam
ip amplitude operis pro ratione viden-
bitur, obtinentur, dimidia sunt crassi-
ores sunt quam Columnae futurae, ut
excipere onera possint.

Columnarum ponderantia quoque sunt speciem
partes, & ratio in dispositione.

Dubio sunt Columnarum species, quae
appellationum sortuntur a populis basium
inventoribus, ut alia dicatur, Dorica,
alia Corinthiaca, Ionica alia C
etiam a forma, ut alia dicatur
Quadrangularis, alia quingularis,
Sexangularis, octangularis C

Columnae sunt quae partes habent seu mo-
bra, Capitulum, Spira, intermedium praeter-
striatas. Cymatium, abacum Voluta-
torum Scabiam, plinthum Trochileus
Supercilium. C Columnae sunt vel teretes, vel
striatas, ut conchae; Epistylum a summa parte Columnae
Basia & Spira

ILACTENUS DE ADIBUS
SACRIS, SEQUITUR
de profanis. CAP: VIII.

Profana edificia sunt, quae ad profanum
usum & pluribus communis: acronica
tata sunt,

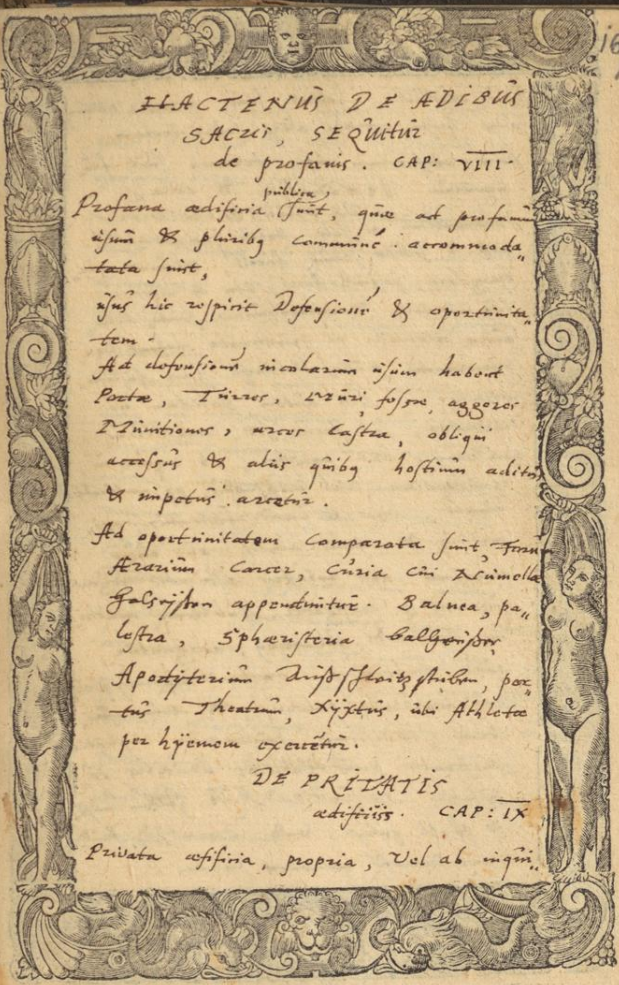
us hic respicit Defensionem & oportunitatem.

Ad defensionem mcolarum usum habent
Portae, Turres, etiam fossae, aggeres
Munitioes, mror castra, obliqui
accessus & alia quibus hostium aditus
& impetus arcentur.

Ad oportunitatem comparata sunt, Forum
Atrium, Curia, Curia cum Atrium
Galeria appenduntur. Balnea, palaestra,
Sphaeristeria, Galgisteria
Apodyterium, Amphitheatrum, poe-
tus Theatrum, Lyceum, ubi Athletae
per hyemem exercituri.

DE PRIVATIS
aedificiis. CAP: IX

Privata officia, propria, vel ab ingruis.

linis conducta, habeat suas partes. eamque
alias supra terram alias supra terram.

Pactos adfirmissimè infra terram sunt firmi
damotum & π σ ρ , & cella,

DE FUNDAMENTO.

Fundamentum in solo stabile iacendum est.
quod si stabile solum fuerit, columnae quae
angulares possunt fieri ita ut intervalla
sua intervalla & intercolumnia sint, illa
autem intervalla in fundamento debent con-
cavescenda, aut solidanda sunt fastigia-
tionibus. Sin autem solidum non
videretur, sed locus sit congestivus
ad imum, aut paluster, ob aquarum
exundantiam, vel ubiginosus, per naturalem
humorem, tunc in locum fodiatur, opus
materiae, & palis alveis aut stipe
oleagineis aut robustis istilatis fagineis
quercuis, & configuratis, sublicaeq; machi-
nis tractariis, pulsantibus, adigantur,
quàm acerbissime, carbonibusq; copiosa
terre intervalla palorum, & tunc firmi-
tatis solidissimis fundamenta implentur
substratis prius ad sublicas limitibus ca-
cellatim conjunctis Röst selm aff
& pfull gulyt, unde Dampf, & fide
mit Dampf gemacht werden.

Fundamēta dimidiis crassiora debent esse
quā parietes & muri sustentanti ut
expere onera possint,

Non minus & hoc observandum, ut
omnes struēturæ ex fundamēto ppendenti
respondent, neq̄ habeant in ulla parte
proclinationes, ita habeant ppendiam
firmatam.

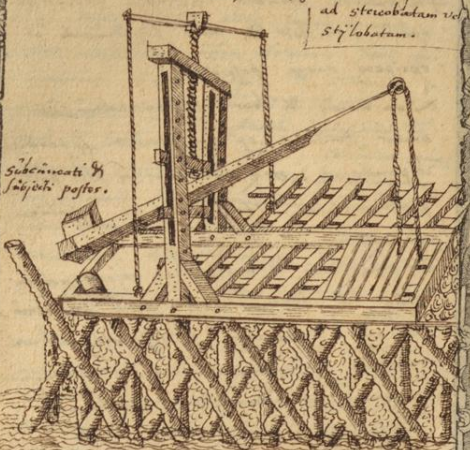
In parietibus & muris hoc observandum
quoq̄, ut fornicationes omnes parietum
sint, cūmurum divisionibus, & ad
certam respondentem eorum conclusuræ,
magnam id admittant fundamēto
sublevationem.

Præterea hoc ppendendum, utrum
architectus supponatur muris tibi
lateritiis, an cœmentitiis, an saxo
quadrato velit ædificare, nam ppr
omnis diversitatem firmiora parietum
quoq̄ sunt fundamēta, ut ad ea
tūctatem sint stabilia. nec superstruēnti
damnum accipiant.

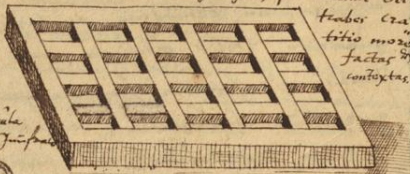

Machina ad pelor obliquè defigendos in aquam.
ad stercobalam vel
stylobatam.

Subincantati &
surgenti posses.

Craticula ad solidanda & confirmada feni
damata in loco pulvis, per limina vel

Favicula
Cuius feni

traber crea
tatio maza
factas &
contortas

Cella lo
medita
Cella ab
ria.
Celle M
Juso
moder
Disposit
con est
in fo
V jam
m
V Clu
milita
tyle
mista
supra
Sibi Ca
It
Paciam
quid

hactenus de fundamēto
sequētia p̄m de

CELLA. CAP: X.

Cella locus dicitur ō a celando, ubi aliquid
continetur.

Cella alia ō Vinaria alia promptua
ria.

Cellae Vinariae Confiteruntur sunt dispo-
sitis partim, & ad Versantia re-
mouenda.

Dispositio partim cellae hae conueni-
ens est, ut limina fenestrarum
sui foraminum exhalationum, sicut
& ianua habeant, a septentrione
ve sol penetrare & calefacere possit
& Vinum a calore confusum affriat
nibosillim. Etiam alius Plinio
testis Vina in Cellis canis ortu
mutantur sed bonitate Cellae sibi
restituuntur.

Situs Cellae Vinariae sit ^{ut} nechaia ^{ut}
sit & subterranea. Contaminata.

Perimetrum sit stratum probe lapideis
quadratis arctis intersis iunctis. in

cujus optunitate vel modo lacrima
sic integro lapide exorta, ut si quis
cadaverum Vitio fuerit offusum, id colligi
abq; damno facile possit.

Promptuarie sunt, ubi alia, quae a patria
dicitur & Vitio alio considerari volumus
contineri: haec sunt consideranda
formae & speciei.

Rationae formae sunt Concomitantia^{ait}
Cauteris facta,

Concomitantia formisq; testis, generalis
Cauteris facta, gerdumptu peller.

Ratione Speciei: sunt, Vel Apotheca,
Pecunia, Oporotheca Cui Spffel,
generalis.

Ad Uersantia his omnibus remouenda sunt
sterquilina, arborum radices, omnia
pestiferi ortaris, euitanda in Cella Uiana
ria praesertim cum facillime in Uiana
transitu ea corumpant.

Stillicidia quoq; quae sordet aliunde
aduectas aduectas & p. terram in
cellas transmittere possunt, longe
a cellis declinanda sunt & alio
locanda

Foras bipatenter comendatur in ingressu
 callarum, ne potestati totius
 janua, vel in aestate calor nimis
 vel in hyeme frigus intensus facit
 introeunto admittatur & penetret.

Etiam de partibus
 adfiriorum privatorum
 in sua terra

Sequitur de partibus
 SUPRA TERRAM.
 CAP. XI.

Partes adfiriorum supra terram sunt exteriorer
 res, vel interiorer.

Exteriorer sunt ambitor totam struendam
 vel Appendentes. ^{Ugribitum e protyrium}
 sequit in partibus

Ambitor partes ad extra imiversum adfirium
 sunt vel Muri vel parietes, vel
 Muri lapideis constanter, ^{et si an,}
 plurimum fuerit adfirium, in inferiori contig
 tione requirit ad minus ojs creatio
 & vel s. poter.

Parietes confirmantur luto calcato, & requi
 runt, ut sint prius creati. in conspice
 ad minus pedem habeant, ne facile frigi
 penetret.

Appendentes pariter sunt, Podia pensilia, por-
gula, quæ cancellis Argentarum, gäng
Exhedra Erora, Observatoria extra
tectum proeminētia, Fumarii

Pavimenta in observatoris extra tectum in
aprico loco ab injuria pluviarum & Ni-
vis possunt defendi, & muniti, si
pavimentum primo fuerit bene pice nava-
li illitum, & deinde panis ad picem
extentatis, ad panem lutesum super
insperditis, arena vero ita in arenam
inspermatas, donec pavimentum viscer-
tū pavimentum ex solido quasi lapide
de areoso factum eo.

DE FUMACIIS.

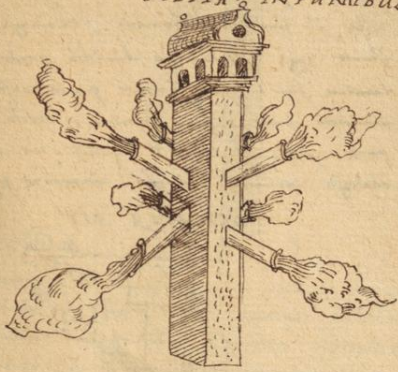
Sen Camis no
facile fumum
remittentis:

Quod Fumarii non facile fumum remittunt
duæ sunt cause, una e si angustum fic-
rit in imo, ut non recipiat plenarie, Alter
ea si ventus prohibet exitum angulim
ter in ea hoc sit primus.

Fumacia sunt quadrata, & in quolibet
latere, orientali, occidentali meridionali,
septentrionali bini collocentur cavaler

fictiles, ex adverso sibi crinatem respandentes, ita ut alter sursum feratur, reliquos deorsum, latitudine ^{aut} faciem in Cavalibus multum pollet.

SCENA INFUNDIBULI

II.

Si fumaris quorū satis supra tectum prominat, aut, haud difficulter fumum remittunt, nec loca demigrant.

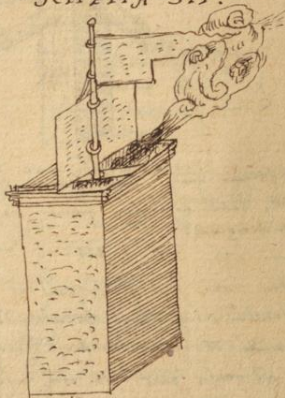
III.

Alia ratio huc sit, fiat ex lamina ferrea flabellum, latitudine & altitudine cum orificio Fumaris eandem habentem, in cuius calce pars sit ita reflexa, ut cōspiciat subangulum cum superiori sua parte

affixa autem sit lamina erecta ex meliitate
 Vel everso fumarii stylo ferreo, circa
 quae facit Circumventilem, in superiori
 parte habet Vopillam, lamina ex parte
 in altera parte affixam ad angulo, quae
 rebus, ut inu cum lamina Circumgati.
 flante vero Vento ex diuitia parte
 lamina in inferiore jacente parte obstruit
 diuitiam parte orificii fumarii, et vela circa
 parte exipit Ventum & repellit, ne ex
 adversa exentem fumum impedire possit.

III
 SCHEMA SIT.

ALIA SPECIES INFUMI
Bulli seu Fumarii.

III.

Hæc species fumariorum in quatuor lateribus
Vestis q. plagas munda protensis serratim
scissuris constructur. Quære ingrediente
Vento q. unius lateris scissuram e regia
ne q. alterius lateris rimas fumarium
fortiter ejiat & dissipat. Ne autem
scissura fumarium infirmat, aut per fumos
purgantes damnum accipiat, per transtra
ferrea hinc inde obfirmari & ligari
poterit.

sequitur alia species.

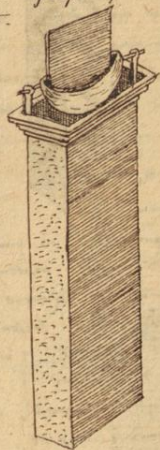
V.

ALIA SPECIES FUMARI
 seu infimbili.

In capite infimbili sit ahenam sive axibz in equi-
 libris suspensam & ex ejusdem concavitate habeat
 exantem perpendiculariter erectam, & prope
 affixam laminam ferraceam, quae uting
 oram aheni prope axes attinget.

v.

TRACTENUS DE INFUMI
 sallis, sequitur de tectis.
 CAP: XII.

Tectum propriè e on par exterior aedifitii
 quae totam aedifitiam tegit

Horum Consideranda sunt species & partes.
Species sunt duae Tabulam peditatum &
Tetradinatam.

Peditatum e in duis partes decorem, infra
pectinis, dicitur quoz dissidiam, quia
diverso quodam rotundis pteriam d'ferat,
& d'mittit

Tetradinatam e in quatuor partes decorem,
Partes lecti sunt p'aequias Fastigium &
Culmen.

Fastigium e pars tecti, quae a tota parietum
latitudine sensim in acutum erigitur
infra p'ramidit: in quo columen tignum
culminis ponitur.

Culme e pars tecti ex lignis & tegulis co.
Arae.

Ligna tecti sunt Transtra, Capreoli, Regulae
Scandulae.

Transtra sunt ligna transversa a pariete
in parietem porrecta. Quoruz unguis ad
Culmen.

Capreoli sunt ligna a transversis trabibus
ad Culme usque erecta, quae totum Culme
sustinendo colligunt, Cantarii, huc
Sparsa

hinc longius protesa suggerendam fecerunt,
hoc e partem porratam & prominenciam tecti,
quae stillitium e parietibus arret. Ceiff.
vndem am. Duf.

Regulae sunt transversi affores capscolor impig
& clavis infixi, ut sustentarent tegulas.

Tegulae sunt vel naturales vel artificiosae
Naturales tegulae sunt ex montibz erant
Sofites, Giffistum.

Artificiosae sunt lateres, Coctiles vel scandala
Lateres Coctiles, quibz tectum e pluvia
sole & calore defenditur, & sunt vel
plani vel incurvi.

Plani sunt lateres superficiem planam
habentes. Duffum Ziggell.

Incurvi sunt imbrices a quorum imo
stillitium ex semicircularitate deci-
dit.

Scandala sunt tabellae lignae quae
vel p se tegulas constituunt vel
tegulis ad arcedas stellas pluviae
substituuntur. Giffistum.

Hic mos praesertim observatur a rusticis
qui adificiorum seu tuguriorum suorum
edifica^{tate} constituunt scandalis robustis,
aut stramentis. Franconia tecta, Giffistum.

Itaque de exterioribus partibus
privatarum domorum, sequitur

DE INTERIORE
SUS. CAP. XIII.

Harum partium quaedam sunt mixti generis
quaedam vere interiora.

FENESTRAE.

Mixti generis sunt, quae referri possunt
tam ad exteriores quam ad interiores
partes at fenestra cum sint obiecta
Valvis, cancellis, & transeunt, geruntur.

Fenestras sunt comparatae ad immittendum
lumen. & lammis & orbiculari vitri
vel coram politis, vel cristallino
lapide conficiuntur, ^{plumbis in se} quibusdam
pappi oleo infecta loco vitri e.
Nictas pappi fenestrae.

Harum situs obordantur e, Nam pro
conditione temporum sunt in vltibus dispo-
sente,

Fenestrae commendantur & astatos septenis,
non spectantur, Hyemalis vero
aerem meridionalem introducunt,
Orientalis fenestrae, quibuscumque in locis
commendantur nam sol mane nitentur

purificat aërem,
I hoc etiam in ordinatione fenestrarum obser-
vandum, ut sibi ex diametro in utroque
latere correspondant, quo aër sit
potius, & salubritatem incolis ferat
nam aër nisi suum motum habeat, &
exitum citè pateat, & alia quæ ferri
corrumpt.

Canelli qui etiam claudis utuntur ad munienda
compositi sunt, & finit vel ex ligno vel
ferro simpliciter vel circumciso intertextili
rosarum palmarum & foliorum aliarum
arborum speciebus.

Transmissæ angustiores sunt ad celandor
legendarum aër, qui per fenestras caput
profertur & prospiritur.

Fenestras quoque lignea vel valva abjiciunt
Vitæis, & Cardinisq; circumaguntur,
& Vitæis obducuntur, ut Lupo excluda-
tur, & facile introvertatur visum.

Fenestra sunt Vitæis orbibus obsidæ,
vel tessellis gubertur quaternæ
& iunguntur glumbo, confortantur autè
ad optea brachijs ferreis contra
Ventorum turbines. Landroijden.
Itaque de fenestris.

Interioris Veri, partes comparatae sunt ad
actiones domesticas. earq̄ vel sordidas
vel honestas,

LATRINA.

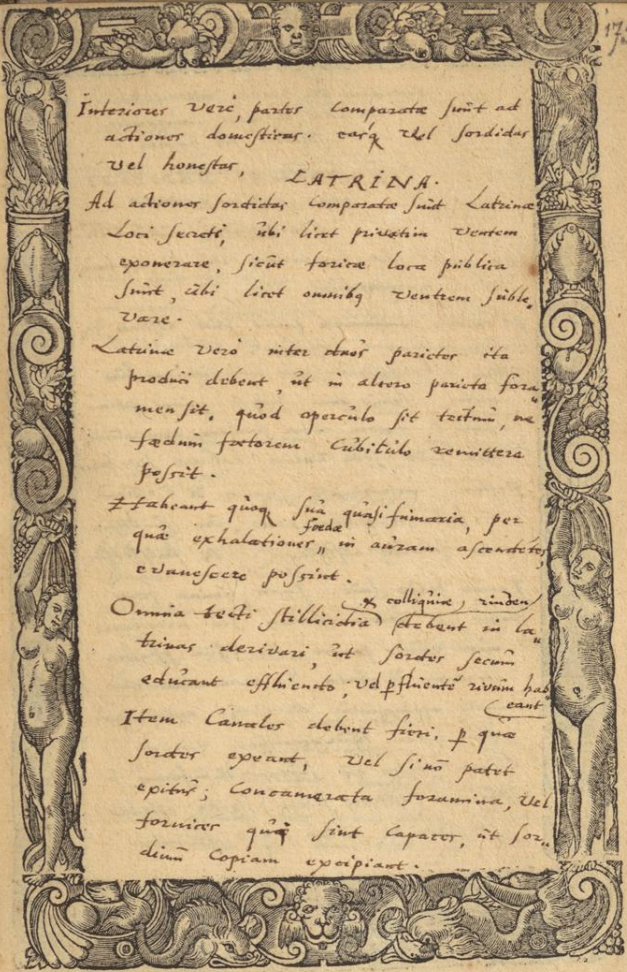
Ad actiones sordidas comparatae sunt Latrinae
Loca secreta, ubi licet purissimam Ventrem
exonerare, sicut fornice loca publica
sunt, ubi licet omnibq̄ Ventrem suble-
vare.

Latrinae vero inter duas pariter ita
providi debent, ut in altero pariter fornicatio
men sit, quod operculo sit tectum, ne
secundum fortorem Cubitibus remittere
possit.

Faciant quoq̄ sua quasi fumarum, per
qua exhalationes ^{foeda} in auram ascendentes
evanescente possint.

Omnia tecti ^{& colligunt, rinden} stillicidia ^{debent in la-}
trinas derivari, ut sordus secum
educant effluente, vel ^{effluente} ^{uram has} ^{cant}

Item Canales debent fieri, & quae
sordus exant, vel si non patet
epitru; Concamerata foramina, vel
fornix quae sint capax, ut sor-
dum Copiam excipiant.

Et ceterum de partibus interius ad
Sordidas actiones Comparatio.
sequitur de partibus

AD ACTIONES DOMESTI-
CAS HONESTAS
Spectantibus. CAP. XIII.

Hae partes sunt Comparatae Vel ad eundem
Vel ad habitandum

Ad eundem Comparatae partes sunt, Offitium, Fa-
mulus, & **IATURA.**

Offitium est habitatio in qua intra ianua sunt
aditus, Iamna enim proprie primus aditus
aditus est, cetera intra ianua generaliter
officia sunt sive Valvae habeant sive fores.

Posticam Contoriam est ianua & est offitium
in posteriore adituum parte, Sic funditur
de fundis anst. 1. 1. 1. & sal. 1. 1. 1.

Iamna partes sunt, Postes, Lunna, fores,
Postes sunt latera offitorum seu arcecaria
ante offitium pendet Sic hinc poffen
dicuntur & fute, & ornamenta qua
ante apponuntur dicuntur autopagneta

Qui hinc hinc gerunt

Linen duplex est Superior & inferior, si
Superius sustineri solent sigilla quaedam
in Circa & gibbosa, quae Atlantes

dicuntur, virili vel feminea officio, quae
causati dicitur a muliebri forma, dicuntur.

Limbi inferiori incumbunt omnia illa orna-
menta ante-pagmenta, quae superius
limen sustinent

Fores sunt ipsae lignae quae aperiuntur, & si
in medio distinguuntur, bifores ^{bipartiter} dicuntur,
& volumine cardinis, clauduntur arte
sera, pectus, obitibus, repagulis, clave
referantur, Cornice ^{mitte} ring & Gamet
an d' H'is datur signum ad referen-
das fores.

HABITATIONES.
CAP. XV.

Adhaerent interiora partes aedificii privati
spectant habitationes.

Habitatio autem est vel inferior vel super-
ior
Inferiores habitationes sunt Vestibulum vel
Atrium.

Vestibulum est locus ante janitiam, in quo
consistit ingressus absque & admittitur,
valer admittuntur vestibulum, Vorstuck.

Atrium est intra aedem primus aditus vel Cuius
quae atrium quasi atrium dicitur per fumi

fuliginem.

Atque partes sunt Portionis, & Caracitium,
Portionis est locus in atui aditu, ubi ser-
vorum & concaracitium turba divertit
sustentatur autem columnis rotundis vel
quadratis pilis,

Caracitium Est locus sub dio vacuus, cuius
inditio per mittelhoff,

DE FONTIBUS

In Caracis Pictus fodiendus e, vel
fons alimende transferendus & derivandus
nisi in proximo Civitas fontem habeat
Fons ductilis & scaturienter, jugi perena,
nec habeant aquas, ne frustra aqua
ductus & canales conficiantur.

Sunt autem scaturigines salubres hominibus
& jumentis e

Causa adhibenda ut Canales & aqueductus
ita Communiantur, ne vel alia in
salubris aqua, vel pestifera &
venenata animalia penetrare, vel
per patentis Cameras nigros possint,
nam si infecta fuerit aqua, omnis
generis morbos in Republica causabitur,
quod saepius accidere solet, si inhabitatorum
haec in re sunt improvidi & minus Curiosi.

177
Fodiendus autem puteus est, ubi speratur
aquam venae subter, ubi longe remo-
ta sunt paludes, & similis sordium
lacunae. Sunt profundi ut non ex
lateribus sed ex imo fundo repellunt
& sentiant scabra.

Lapidibus foras putei comminatis, nullo
sistere, qui insidiat in imo putei crati-
cula, ne ex motu & humiditate aquae
terra corruat.

Ad facile^{vera} extrahendas aquas hic opus
pretium est, si aliqua machina
tractoria describitur.

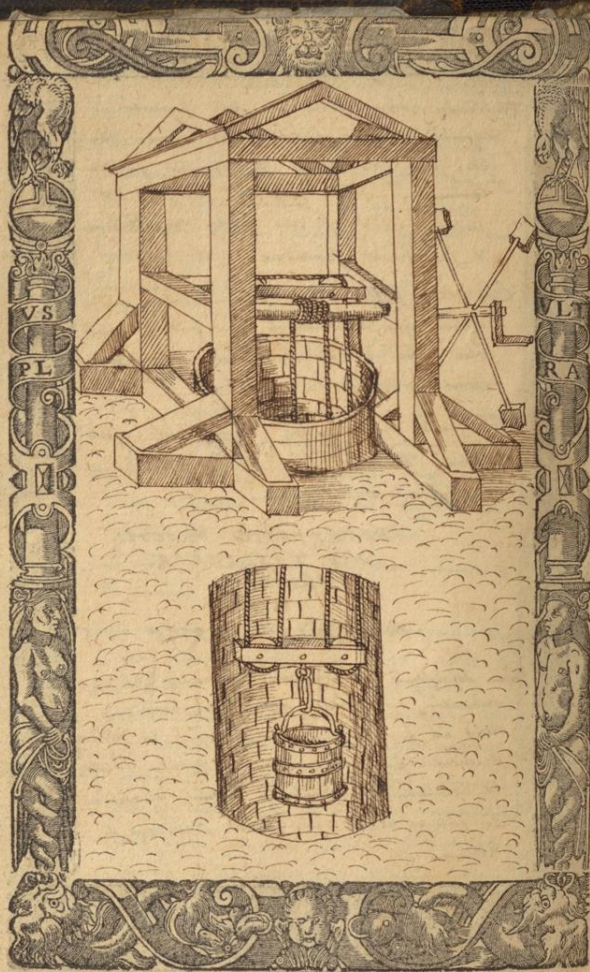
DESCRIPCIÓN MACHÍ-
NA TRACTORIE.
PÚTEALIS.

& de

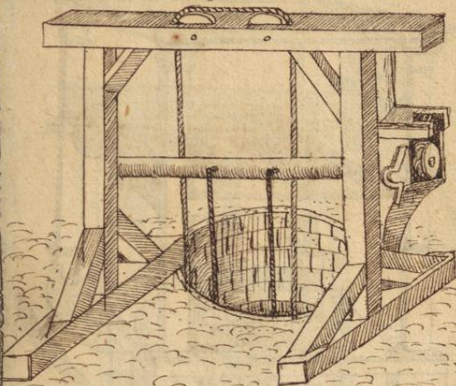
HIDRAULIS VARIIS

Supra descripsimus Machinam idoneam ad ex-
trahendos ex puteis aquas. applicabimus
illud ad hoc usum Negocium, ut videtur
Invenia putei & quomodo Situla si Ro-
ta Circumagitur, situla in altum elevetur.
eo sicut ligno cui duas Cochleas in
haerent.

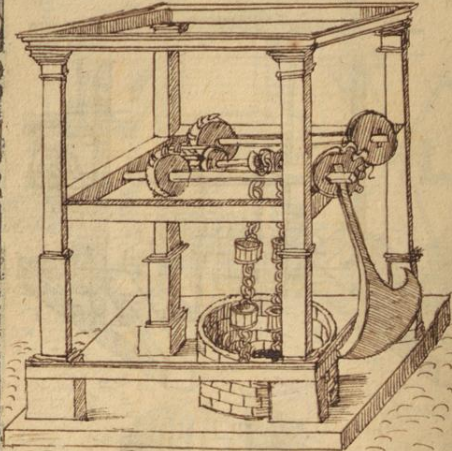

Machina cum Trispasto seu Cochlea
infinita, & torus.

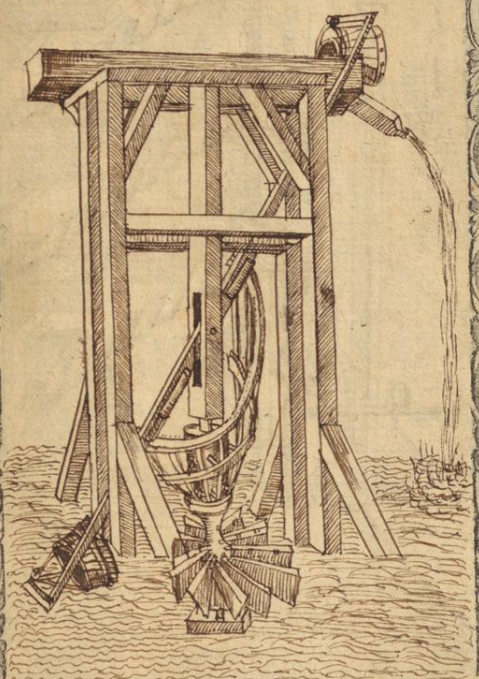

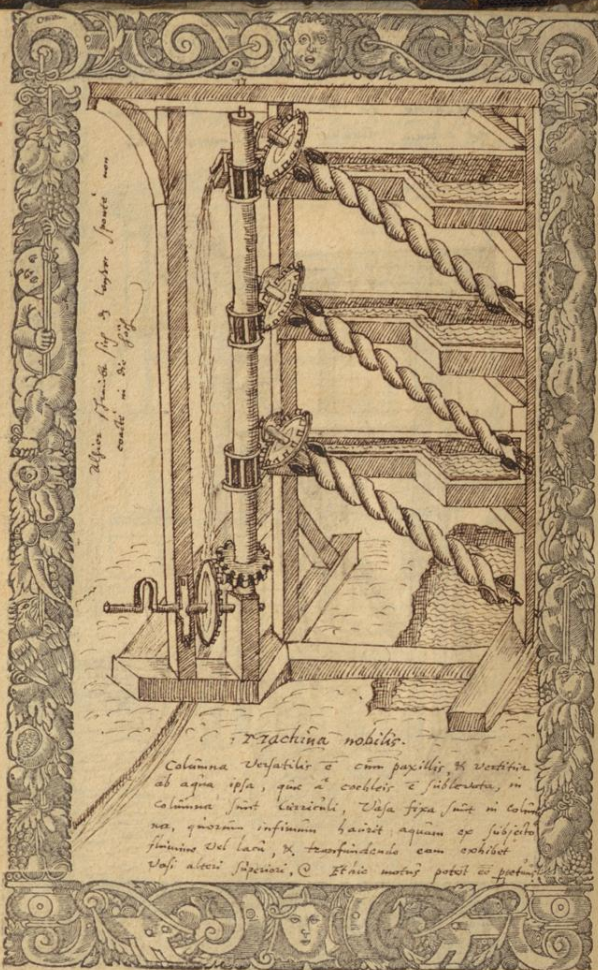
Itac Machina sine intermissione aqua e
quodis pacto educatur, & ad alterno &
libro trahitur motu, totisq; muris infunditur.

Machina ex Trantina, qua fluvius aqua
ad certam tollitur altitudinem, duobus
situlis,

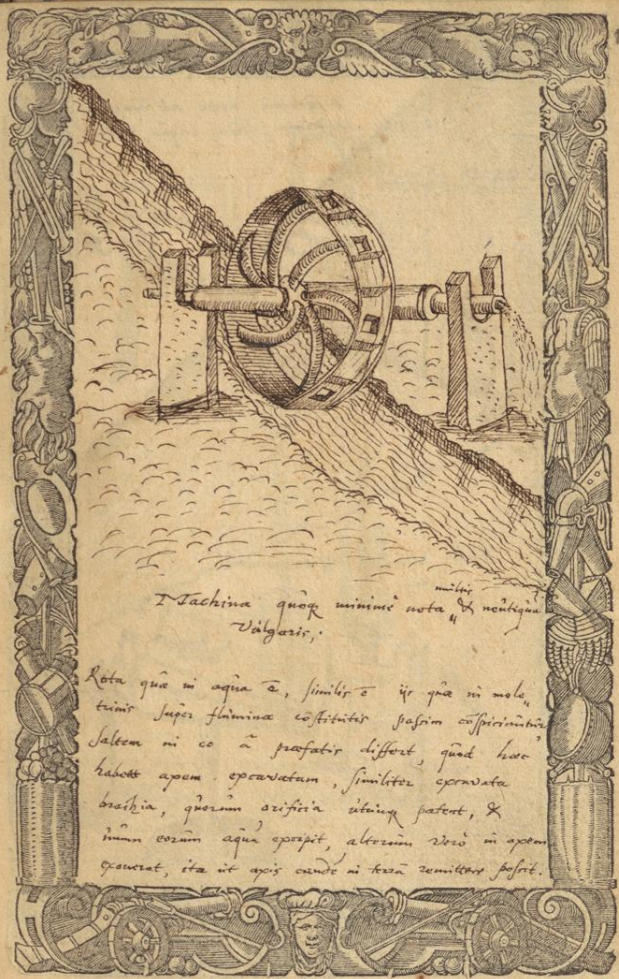

Altera species sig. 3. hujus speciei non
 exaltat in die sig.

Tractiona nobilis.

Columna versabilis e' cum paxillis & vertitur
 ab aqua ipsa, que a cochleis e' sustinetur, in
 columna sunt laterales, t'esa fixa sunt in colum-
 na, quorum infimum haurit aquam ex subiecto
 fuisse vel lani, & transfundendo cum cochleis
 Vasi alicui superari, C Et hinc motus potest eo potius

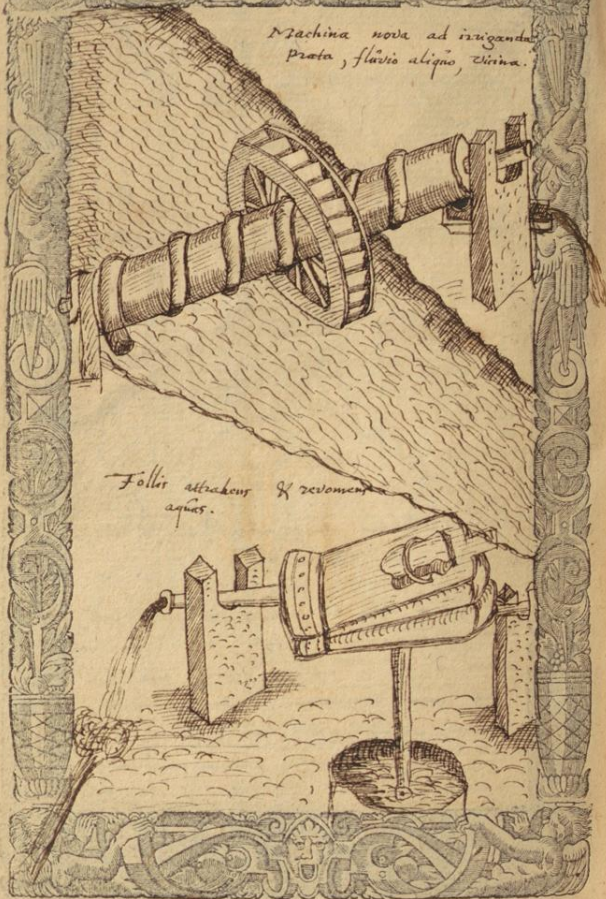

*Maſchina quæq; minime nota ^{miller} & nongua
Vãlgaris.*

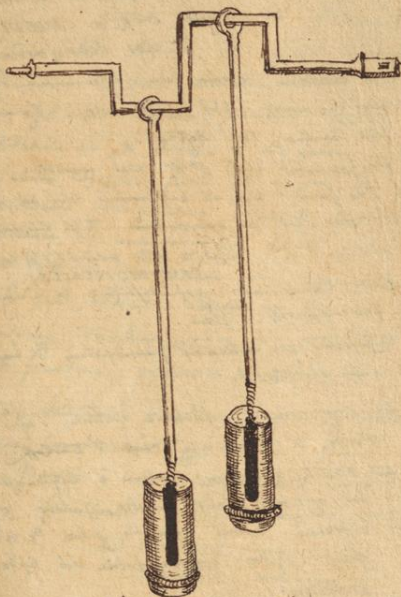
*Rota quæ in aqua æ, ſimilis e iſtæ quæ in mole,
trinitur ſuper flumina coſtitutaſ paſſim cuſpiciuntur.
Saltem in eo ã profatis differt, quod hæc
habet aperturam excavatam, ſimiliter excavata
brachia, quorum ſuperficiã utriuſq; partet, &
innum coram aqua exoriet, alteram vero in aperturam
excavat, ita ut aperturam in terra remittit partet.*

Machina nova ad irriganda
Prata, fluvio aliquo, rivina.

Folli strabens & revolvens
aquis.

Antlia Brachia.

¶ Hac brachia alternatim ascendente &
descendente in tubis Antlia, implent
tubam inferiorem, quæ e supra valvulam,
aqua, quæ, repetita sæpius motu, protrahitur
& exoneratur.

Itaque de fontibz potior, & rariis
Hydrantibus, sequitur de locis
quae CIRCA CAVEDI,
UM RESPONDIUNT. CAP. XVI.

Circa Caeciliam varia loca disponuntur, pro
rebus animatis Vel inanimatis, & animatis
sunt haminer Vel Bestiae.

Pro hominibus Vel sanis Vel aegrotis.

Pro sanis, Vel ad habitandum Vel ad loquen-
dum Vel ad operandum Vel Lavandum.

LOCA AD HABITANDUM.

PRO HOMINIBZ.

Sunt Coenationes gastronomicae & Cubicula
pro familiaribus. Item

Gymnasia pro nutribus pueris feminis & lanificis,
um exercitiis.

AD COQUENDUM adhibetur Culina Cujus partes
Facies & Caminum. Erant d' Barock.

AD EXERCENDUM aptum e Gymnasium,
ubi exercitia sunt Luta, saltus, sphe-
risticum aptum exercitia pilae & Ball,
sicut fignus accommodatur ad hiberia
exercitia.

AD LAVANDUM idonea sunt Thermae
& Balnea, Apodytesium, qui long
deponunt Vestibz & sudenti usibz vesti-
natis e

Locus pro aegrotis e Valetudinaria ubi

agrotorum uia agitur tunc conualescant.

LOCA pro Bestiis. STABULA

Haec loca sunt stabula, ubi greges & armenta
clauduntur, in specie dicuntur Equile, ovile
Etara, Bovile Capile, Etacile, Agnile
Stabula omnia & deversa & aut galera, aut
Sabula, saxore strata esse oportet, ut
humorem transmittere valeant, & debent
spectare ad meridiem ut facile siccantur
& frigidi Ventis non sint obnoxia, &
ut sint salubria, oportet ut habeant
antequam Fensuras, quibus aer peruius esse
& punctare praesertim in aestate, possit.

Stabula tutissimum est aduersus ignem & testudinem
non conuocare pro fenum, paleas
& stramenta, ex quibus interdum ex nicotina
via fumorum maxima incendia oriuntur.

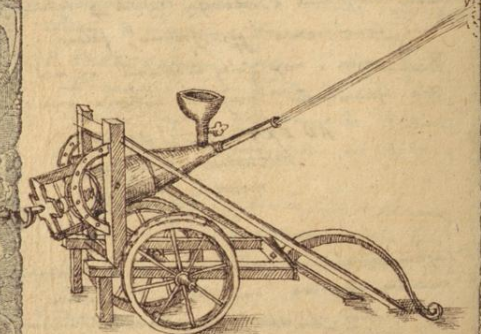
AD EXTINGUENDA
incendia. machina,
montium singulare
est, siphon.

Machinamentum in opaculanda aqua aduersus
incendia maxima, cum flamma superante,
nulli propius ad edes patet accessus, huiusmodi

constructur. Rotis duabus nititur Machina infra
 Cori facta, cuius apex sursum vergit;
 prope basin semicirculi e, cuius opera eleva-
 tur vel deprimitur, ad extremitatem ferri
 est infundibulum, quo aqua infunditur, &
 ad basin est quoddam motoris manubrium,
 in cuius fine e Cochlea pars interior, qua
 ducitur & reducitur lignum interius, in quo
 sunt Stipes. In apice Vas conica forma
 e fabricatum, ut aqua pressa majori impetu
 jaculetur, in altera parte iuxta Columnam
 e formata. Tota machina mobilis e, &
 carolinis suspensum vertitur.

SPECIMEN. SIPHONIS.

LOCA PRO REBUS
INANIMATIS CAP. XVII.

Sunt Armentaria, Tablina, promptuaria obsonatoria, Repositoria
Armentarium est conclave in quo arma & tela
reponuntur,

Tablinum, in quo tabula & varia nominata re-
ponuntur

Promptuarie obsonatoria sunt, ubi obsonatoria
& coquinae reponuntur, hinc ad
spiciamus, quibus haec committuntur, dicitur
Popinarii, Cupinarij, Crustularij, Pistoris
Pomarii, Lactarii, Casarii, Coci, promi-
condi, Stintores, horum omnium pra-
sertim dicitur Archimagistri, quibus
nominat

Repositorium utentium est locus ubi reponuntur
ad rem domesticam conservandam omnis
generis utensilia, & rita casa plerum
sunt, fanae, fanae, utpote, Nutenim
Securis, bipennis, fusa, serpa, Cunei,
Malleus, Tuder, Matcola, Sphyræ,
Tudentes, Ligones, falces, falcule, Corbis
dormaria, secures, phalange, et arpegium
sudes, Cantii, Volvuli, Marea, postica,
rastra, specilla lata. C

Faciemus de inferioribus habitatio,
nisi domus privata.

SEQUITUR DE SUPERIORIBUS. CAP: XVII.

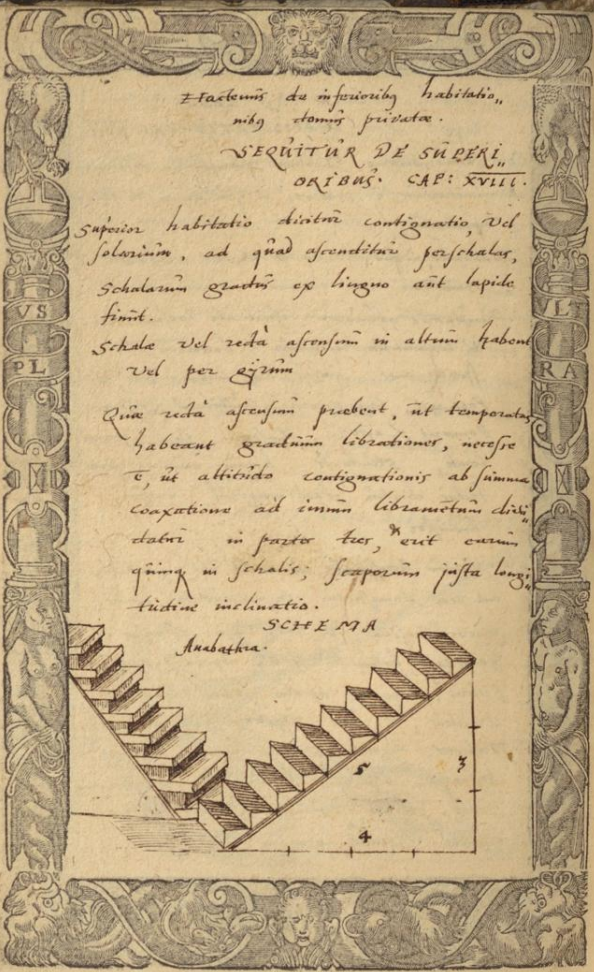
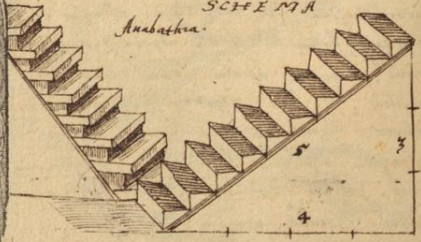
Superior habitatio dicitur contignatio vel
solariū, ad quam ascenditur per schalus,
schalarum gradus ex ligno aut lapide
finit.

Schale vel reda a seorsum in altum habent
vel per gradum

quae reda ascensum praebent, ut temporales
habeant graduum librationes, necesse
est, ut altitudo contignationis ab summa
coaxatione ad imum librametum dicitur
dabit in parte tres, & erit curvum
quinq; in schalis; scaporum iusta longi-
tudine inclinatio.

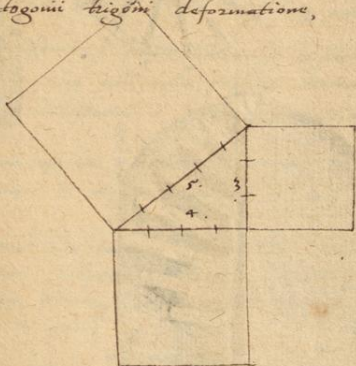
SCHEMA

Anabatha.

Attendo uniuscuiusq[ue] gradus in huiusmodi schalis
non debet excedere octo digitos sed
labor est Zöll niste fieri, ut facili sit
ascensus, non laesit pedibus gradis.

Hae schalarum mensura desumpta e[st] ex
ortogoni trigoni deformatione,

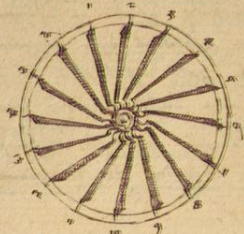
COCHLIDES

Schale vero quibus per gradum ascendimus
e[st] cochlea forma cochlidior dicuntur, s[er]pentum
odor Umkehrstigeam,

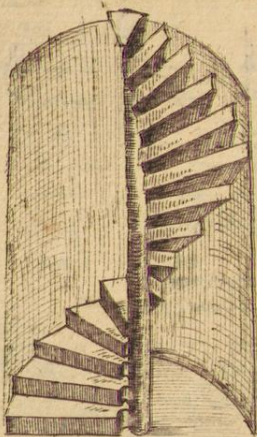
Fundamentum huius sumitur ex distributione circuli
in foderim pastor. sicut in scapi, si ligua
futura e[st] cochlea.

SCHEMA.

Scapula

Contigens fit si pariter tunc suppositis mē-
 tis a pariete in parietem, ut fiet Continens
 Supponens nōq. hujusmodi. Et hinc tabula.

CAP. XVIII.

Partes contignationis sunt

Pavimentum, Coepatio, Lacunaria

Pavimentum

Est solium vel area contignationis.

Pavimenta varia sunt, ut Theosalata e lapideibz
castr. Vel figlinis vitro tectis atqz encausto
pictis.Pavimenta signina e fratribz testis tujis & filibz
addita Calce cum botum sanguine ferunturPavimenta lithostrotata e Castris marmoris opifici
anticePavimenta asarata e testatis in varior coloribz
tinctis & imagine pictis

Coepatio

Est laterum seu pavimentum contabulatio dicta ab
asperum conjunctione, Vestigia autem asperer
& trabes arboribz in laminas scilicet quas vocant
abris & populis C

Lacunaria

Est contignationis superior pars, quod etiam laquear
vni dicitur.

Contignatio est duplex, videlicet triplex,

Prima contignatio habet Cubicula, conclave,
Gymnaseum, coenaculum, relique contignatio,
vni habent etiam Cubilia, Bibliothecam CIn cubiculis sunt lecti Conopis ornati sompni
Tortum intra se habet Crasorium ubi femina

conservanda, item observatoria, Altam, et hinc
perules gratia cum anfr. de Zimm. de Duff.
Colliguntur rime, Cisternas, castella. Infundibula
Observatoria non tecta & in loco apertio conservata
habeant aream & parietem op. pice &
arena capiosa in piceum nigro, ita ut
solitudo & continuus lapis non videntur,
nam ita non facile pluvie penetrabunt.

Posunt autem illa omnia paleis operari, solum
membra, Atlantibus, mura plura in
d. habentur. Inveniuntur, & gressu
sui loco manus videtur. Capellidus, hinc
in unguis hinc etiam in infirmitate sub pro-
cedunt.

Observatoria altam & cancellis munitur.
sicut tecta aperta, mura cingenda sunt &
circumita ne effundatur sanguis labente vel
dentente homine. Deul: 22.

DE EDIFICIORUM PRIVA torum proportionibus. CAP: XIX

Et hoc maxime bonis architectis curare debet
ut aedificia sua consentiant proportionibus, &
partes suas symmetricas habeant, hoc in effectibus
ne offere poterit, si adjectionis & detractio-
nis cura diligenter adhibeatur. ut si de
symmetria fuerit adjectum aut detractum

id videntur recte formatum, sic ut in aspectu
nihil distoretur, nec considerantibus aspectus
Eurythmie sit laevis.

Cavechia

Quae sunt laea sub deo vacua, cuncta undique
portibus, ad communem omnium usum, pro
sua diversitate varias requirunt dimensiones &
proportiones. Sunt enim Cavechia Trojana
Corinthiana, Tetrastyla, Displindata, Tetrastyla
nata.

Trojanae sunt, in quibus trabes in aetui latitudine
trajecitae habeant interposita & colliguntur,
ab angulis parietum ad angulos liquorum
intercurrentes, item a foribus stillantiorum
in medium Compluvium dejectus. harum
proportio sit conveniens adificiis, ne aspici-
tibus nesciam movcat,

Corinthia eandem rationem collocationis trabi-
um & compluvium requirunt, in eo solum
differunt, quod a parietibus trabes recedunt
in Circulatione circa columnas componuntur.

Tetrastyla subjicit sub trabibus angularibus
columnis, & utilitatem trabibus, & firmitatem
praestant;

Dispersa habent deliquit arcam sustinentes, quae
stilleria rejiciunt in his fistulae operientes
defluentia stilleria, sunt ampla & capax, ne
ex redundantia pluviam refragret & missi-
mini opit corrumpant.

Totiusmoda vera eo locum efficitur, ubi
ne sunt impetus magis & in Configurationibus
hoc modo supra spicula redduntur habitati,
ant

Altitudinem longitudines & latitudines tua genera
habent.

Primum est ut longitudo cum in quing partes
divisa fuerit, tres partes latitudini
debetur.

Altitudinem in tres partes s; dividitur duas
partes latitudini tribuantur.

Tertium ut latitudo in quadrato paribus
lateribus describitur, nig eo quadrato
diagoni linea dividatur, & quam habuerit
ea linea diagoni longitudinis, ea longitudo
in etiam attribuitur.

Altitudo eam quanta longitudo fuerit, quanta
dupla sub trabes extollatur.

si longitudo fuerit ab 30. pedibus ad 40. pedes
altes deptae & sinistra latitudo, ex tertia est
parte constituat. ab 40. pedibus ad 50. longitudo
dividatur in 3. partes & dimidiam ex his 3. par-
altes debet. sic proproportionem cum reliquis.

nam hanc ratione oportet inſtituere archytec-
tū quod etia minora eſſi majoribꝫ nō poſſat
conſe-tem habere ſymmetriarū proportionē.

Tuclimiorū quanta latitudo facit, his eandem
in longitudine requirit.

Altitudines omnium Cœliuorū quæ oblonga
ſuerūt, hanc habeant proportionē, ut longi-
tudinū x latitudinū nūſira componatur
x ex ea collecta ſumma, dimidiū pro
altitudine ſumatur

Contignationū altitudo, quæ ſumma inſtituta
conclavia ſibi vendicant, ſit proportio
nabr ſententia lati, Ita ut in magna
ſint ædiſicij habeant 18. 19. 20. poter.
in exilioſioribꝫ 12. 13. 14. 15. 16. poter. C
creſtūqꝫ alio magnitudinibꝫ ædiſiciorū, cuſca
quæqꝫ altitudinis ſedem imitatz.

Itaque de ædiſiciorū
ſpeciebus ſequimur

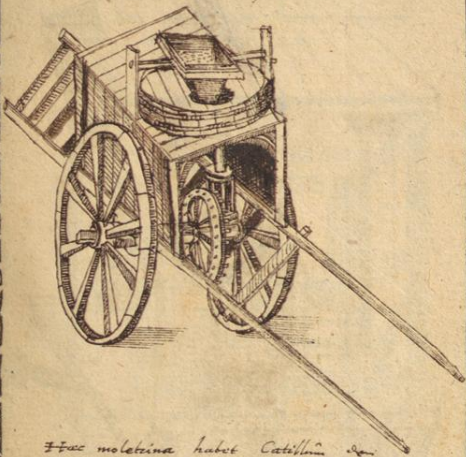
ÆDIſICIA. CAP: XX.

Adimēta ædiſiciorū ſunt Varia, ut pote
ſepolchꝫ omniſ generis, Lavatina longior
Aquæductꝫ, Aquarū Ductꝫ, Pons Veſta-
tilis fallidūqꝫ, Teſta Circūdant ædiſiciorū
ſ' longior qꝫ, Pomarū, Utricularū, horū

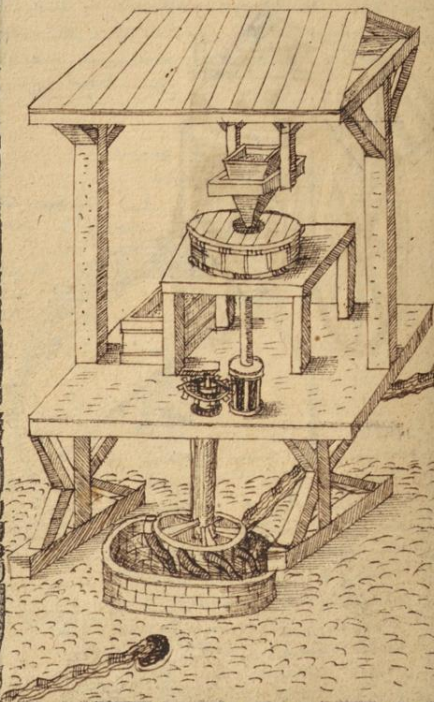
NOVA FORMA MOLETRINA
 RUM IN VESTICULO, cuius
 usus in bellis multum
 prodest.

Hæc moletrina habet Castellum cum
 Lappæ, rotam, cum rotæ melleæ,
 Salsam ferream & vitæ, Infundibulum
 cum trochæo danti, & cum foveâ. Castellum
 cum vitæ drag sicus & alia moletrina
 habent, & nil differt à ceteris nisi in eo
 quod sunt Castellum mortarij & tympanum
 in aliis molis seu tympanis, ita hinc in
 vesticulis tenentur & rotæ, si vesticulis
 & cynd probabatur.

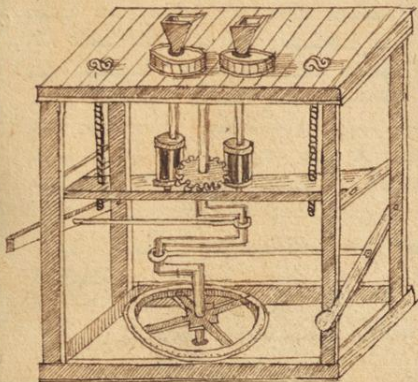
Molteina aquatilis nova ratio, nisi non uultum
aque est, modo labatur aqua e olivo paulum
edinare, & Rotae alia in Eyrim forant.

NOVA
M

Hic uultum
est mian
Hic mian
Hic mian
Hic mian
Hic mian
Hic mian
Hic mian

NOVA MOLENDI RATIO QUAE DUO
 RUM HOMINUM OPERA, CITRA
 aquarum aut Ventorum vim tantum
 farinae deponitur, quantum apto
 loco aquis aut Ventis abire
 suppetentibus solet.

Hæc molitina habet duos Rotas, non maxima e
 que etiam præcipua facilioris molus causa e
 Altera minor e supereminens majori, axis utriusq
 suis extremitatibus quidem perpendiculariter in suis
 centris circumagitur, sed in medio ad dextram
 & sinistram ita reflexa e æqualiter, ut
 quælibet ipsa brachia trahuntur, abq; impedimur,
 ita circumdatur possit.

**LIBER SECUNDUS
DE RESTITUTIO
NE RUINOSARUM
AEDIIUM.**

CAPUT PRIMUM.

Regimus hactenus in primo libro quomodo a novo
extremenda sint aedificia, & quid solibus Archi-
tectus in executione observare debeat. Superius
jam alter liber in quo agendum est de
arte reficiendi & consolidandi Vetera vel
nova aedificia ruinosa propter malam Archi-
tecture institutionem, vel vitia per periculis
altera modum Galeni, ad long & latul &
varietate &ilandig polato. Consistit
haec ars architectonica in fulcimentis pensi-
libus, quorum consideranda sunt Fabrica
& Applicatio.

CAPUT II.

De fabrica fulcimentorum pensilium.

Fabrica admiuiclorum seu fulcimentorum pensilium
ruinosorum aedificiorum respicit Duetiam &
Formam.

Materia ex qua finit, est lignum & Ferrum.

Lignum sit solidum quercinum, ex quo caeteris,
inter Tigra Anterior, Tibinet, Limer,
Sulline, Capucoli, traber transfusa, Compabiliter
Abtinnae.

Ferrum tenax sit. non facile fragilitati obnoxium
ex hac conficitur ligamina, clavi, Fibulae.

Ligamina sunt ferramenta quibus in pincturis
fibulae pectile & pententia in illo ita cistia
guntur, ut no de terna non pley sit periculi

Clavi sunt daphnia, rufarui, & epilioris,
Rufarui clavis sibi horon in pceptio,
loca vendit. lauda durnid. C. G. G. G.
uagel gaudia. quod maxima & gaudia,
ma onera sustinet. duntaxat capiti.

Epilioris clavi Rufarui succurrunt, & sibi
vart. si hinc inde in plectro adhibe,
antia.

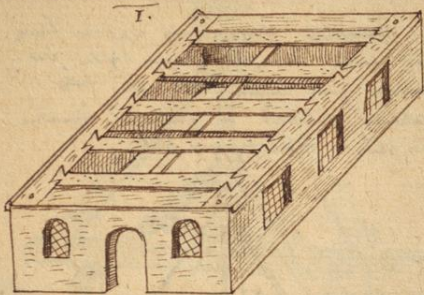
Fibulae sunt ferramenta quibus ligna conjungunt
& sunt clavis combinata, similes resimuntur

CAPIT. III.

DE FORMA FULCI METOR

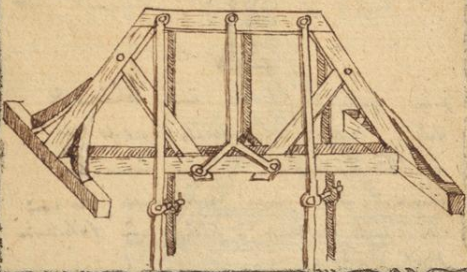
Forma fulcimentorum Consideranda exhibet speciem
totius eorum structura, & partium,

Totius structurae forma e ni pleriqz infra
Caduci, Ulmi Casner Gatten, ut ex
eorum ideo patet. hanc ideo alii,
quod delineabimus, ad majore intelligentiam
antequam ad descriptionem partium descendamus,

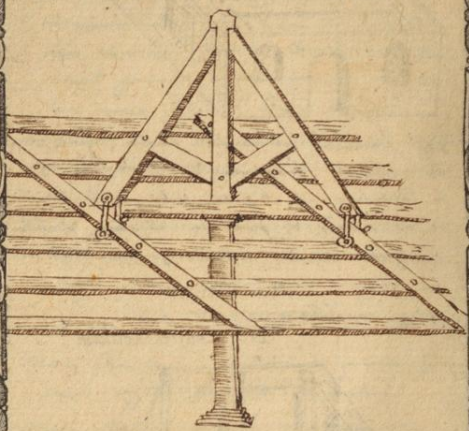
I. Lacunæ ob oculos ponitur, quod absq[ue]
 illo adminiculo, fulcramento, & sustentaculo, sese
 in latitudine ad triginta poterit, & in longitudi-
 ne ad centum & plures sese dilatare, & exten-
 dere poterit, ita ut in solū se ipsū sustineat
 sed etiam miras, ne corrūcere possint
 utiq[ue] complectitur.

II. sustentaculum.

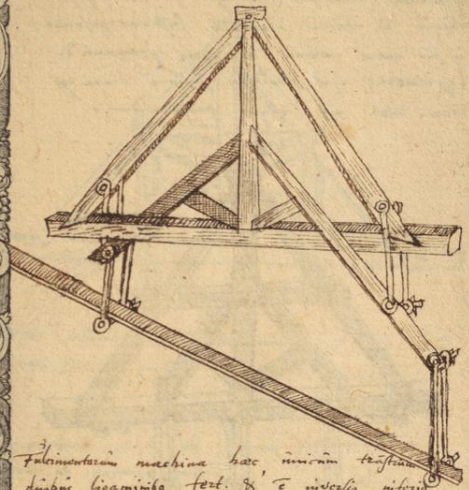

Hoc sustentaculum suis cruribus consistens limitibus, miras habet utrimque pro basibus vel parietibus prohi. minor. & apte totius pectus subijctur in grammatibus, ligamina cum fibulis in capite. III. sunt.

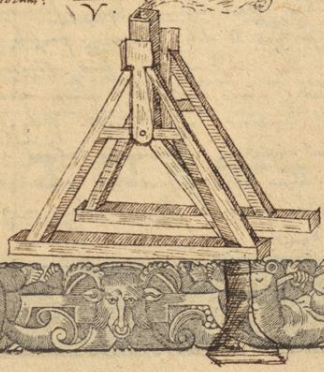

Hoc speciosum lacinae mira columna & duobus transversis sustentaculo apponitur in aequilibrio sustentaculo, ita ut habet cum transversis arte clavis retinuerit, hoc vero cum clavis suspensio in fibulis cum fulcrum pectus contingantur.

1111.

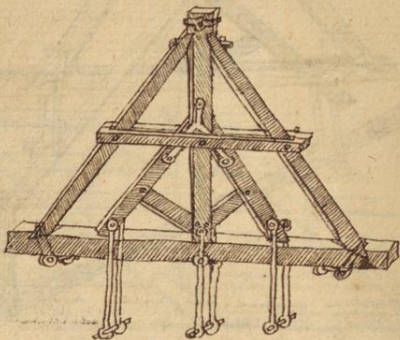
Fulcrum totam machina hac, in unam trifurcam
 duobus ligamentis fert, & e' in secula in secula
 non brachiorum: V.

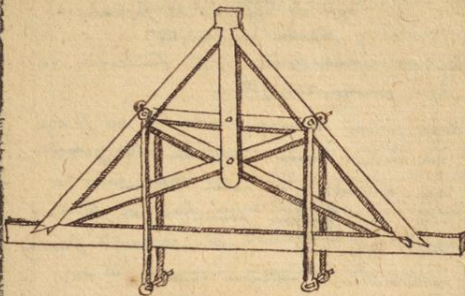
praecedenti filamento onerata firmaria, quae
 obliquè in artibus asseruntur sustineri possunt
 ut suo onere etiam lacunarum premant &
 aggravent, ejus similitudo facta est clara ex
 idea, ideo ad reliqua procedendum.

VI.

In hac sustentaculorum specie foramenta, quibus
 in juncturis & alibi filicima pensile, & pendula
 in illo consistuntur, sunt fobabe, tigna
 furca, clavi inficarii, clavos oportet omnes
 esse cupreos, nisi cupr. quibus supponuntur
 semi annuli in extremitatibus reflexi arcti
 ut ligno infigi possint, & clavi in illis
 securantur quiescere possint. Clavi in altera sua
 extremitate, debent habere foramina, ut clavis
 & illis inficari possint.

VII.

Hoc Schema copiosa declaratione non eget, cum
omnia sint in conspectu, apte & manifesta.

CAPUT IIII.

Et tamen agimus de forma sustentaculorum,
jam de partibus agendum,

Partes autem fabricatorum sunt Ligamina, fibulae,
clavi missarii, Capituli, Transita, brachia
anteriora, subita, tenes transverse, tegna,
Linina, Capresoli, quorum notitia cum ex
precedentibus manifesta sit, non est ut eorum hic
pluribus definiamus.

Ferramenta

CAPIT. V.

agitur de applicatione sustentaculorum
calarum in aedibus.

Applicatio sustentaculorum e' ut fundentur vel
super parietes vel fultura.

Super parietes & muros fundentur eos scilicet
qui ambiunt totum aedificium, vel p' modum
ader transeunt, si nullum altum e' in
illis nec quicquam parietis in eis sit timē,
dum illor' autem extenuitates in hincibz
Sustentaculorum attingere debet.

Fultura vero n' ponuntur quando de frontate
murosum & parietum dubitatur, vel si
fuerint vitiosi & viciosi. Fultura illa
fundenda sunt in fundamento aedificii, vel
jam facta si solida fuerit, vel si minus
rota fundamenta sunt jacienda, & ex illis
erigenda Colunnae, usq' ad lineā fulturati
supponendi. SCHEMA.

CAPUT .VI.

Quomodo turri sese nichinanti
 & ruinam minanti, succurrat,
 Ann, ut rursus porpen,
 diculariter corrigere.

Hoc sapius usu venio solet, ut turres & alie
 ni altam emittentes fructicia, pendant interrupta,
 & sint uniorum mina nigoris, ut etiam vel
 inhabitabilis, vel proterventibus, denuntiatione
 periculi, magnam mentiant terrosa.

Turri igitur sese nichinanti ita succurrendum,
 Primo ex adversa minationis parte & superiori
 aliquam fenestram, vel si no. aderit, & foramen
 a novo apertum adaptanda, turri e. trab, luga
 ad minus so. poter, Cujus extemitor exterior
 aggreganda e ponderibz militis, ut quasi
 crebris percussis sponte videantur redire
 posse ad pristinum statum, & ruina resistere
 Secundo miranda e ni eadem adversa turris
 parte scissura, & ni illa parte ni forore, ubi
 videtur nichinatio quidem incidere, (quod nich
 naturis intem ferit & perpendiculari depresso,
 tur.

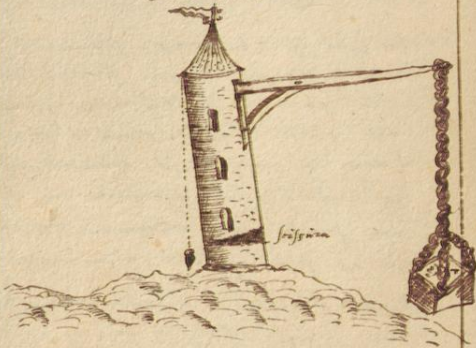
Tercio scissura ita feranda, ut cum apertura

adificator, quā dicitur ppendenti ex summi-
tate terris demissi, à basi terris demis-
sionibus, sed illa apertura paulatim desi-
neret in aciem

Quia ut terris sese ante tempus erigat
falca apertura inferenda sunt, quæ, postea
quæ apertura facta fuerit ad sufficiens,
igne comburi possunt, ut terris tandem
vi ponticam, sese vertunt & evolvit

SCHEMA.

Ita dicitur, quod, quæ hominibus etiam utentibus
impossibilia. fuit, sine vi magna, ab Architecto
bene rursus & indolis, profusa in opus pedit.

CAPUT VII.
DE MOTU PERPETUO
via competentia.

